

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

E. Sayısı:1973/38

K. Sayısı:1975/23

Karar günü:11, 12, 13, 14 ve 25 Şubat 1975,

Resmi Gazete tarih/sayı:3.12.1975/15431

İptal davasını açan: Cumhuriyet Halk Partisi,

İptal davasının konusu:

7/7/1973 günlü, 14587 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 1750 sayılı Üniversiteler Kanununun 3/b maddesinde yer alan "örf ve adetlerine bağlı, milleyetçi" deyimini, 4. maddesini, 5. maddesinin birinci, ikinci, üçüncü ve dördüncü fıkralarını, 6. maddesinin (a) bendinde yer alan "ilgili kuruluşların senatolarınca tespit edilen ideal kadrolarını dengeli bir şekilde düzenlemek" deyimini, (ç), (e) ve (g) bentlerini, 7, ve 8. maddelerin, 10. maddesinin birinci fıkrasında yazılı "bütün üniversiteler" deyimini, aynı maddenin altıncı fıkrasında yazılı "gerekli hallerde Millî Eğitim Bakanı veya" deyimini, 22. maddesinin birinci fıkrasını, 29. maddesinin (a) ve (ç) bentlerini, 30. maddesinin ikinci fıkrasını, 38. maddesinin birinci fıkrasında yer alan "ve esasları Yüksek Öğretim Kurulunca tespit edilecek belirli saatleri içinde görevleri başında bulunmakla yükümlüdür" deyimini, aynı maddenin dördüncü fıkrasını, 43. maddesinin üçüncü fıkrasını, 52. maddesinin birinci fıkrasında yer alan "ve yüksek öğretim kurulunun önerileri" deyimini, 56. maddesinin birinci fıkrasında yazılı "Yüksek Öğretim Kurulunun yapacağı plan ve program uyarınca" deyimini, 57. maddesini, 61, maddesinin yedinci fıkrasını, 66 maddesinin üçüncü fıkrasını, 69. maddesinin birinci fıkrasını, aynı maddenin ikinci fıkrasında yazılı "Anayasa'da yer alan hak ve hürriyetlerden herhangi birisinin insan hak ve hürriyetlerini veya Türk Devletinin ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğünü veya dil, ırk, sınıf, din ve mezhep ayırımına dayanarak nitelikleri Anayasa'da belirtilen Cumhuriyeti ortadan kaldırmak kasdı ile kullanılması" deyimini, yine aynı fıkradaki "yayımlamayı müteakip 48 saat içinde" deyimini, 70. maddesinin birinci fıkrasının (a), (b) ve (c) bentleri ile ikinci fıkrasını, 72, maddesinin (c) bendini, 73. maddesinin birinci fıkrasındaki "kanunun 6. maddesinin (f) fıkrasına göre Öğrencilerden alınacak ücret ve harçlar, yıllık 3.000,- lirayı geçmemek üzere her üniversitede kurulacak öğrenci fonuna yatırılır" deyimini, 74. maddenin birinci fıkrasında yer alan "ve Yüksek Öğretim Kurulunun onayı" deyimini, 82. maddesinin ikinci fıkrasını. 83. maddesini, geçici 1. maddesinin üçüncü fıkrasını, geçici ikinci maddesini Anayasanın çeşitli hükümlerine aykırı bulan Cumhuriyet Halk Partisi, Anayasanın 149. maddesi uyarınca iptal davası açmış ve yukarıda sözü edilen kanun hükümlerinin iptalini istemiştir.

II. YASA METİNLERİ:

1 - 29/6/1973 günlü, 1750 sayılı Üniversiteler Kanununun iptali istenen kimi hükümlerine ilişkin maddeler şunlardır:

" Madde 3/b -. Öğrencilerini, bilim anlayışı kuvvetli, millî tarih şuuruna sahip, vatanına, örf ve adetlerine bağlı, milliyetçi ve sağlam düşünceli aydınlar ve yüksek öğrenime dayanan mesleklerde türlü bilim ve uzmanlık kolları için iyi hazırlanmış bilgi ve tecrübe sahibi, sağlam karakterli vatandaşlar olarak yetiştirmek."

"Madde 4 - Yüksek Öğrenim Kurulu: Yüksek Öğretimin bütünlüğü anlayışı içinde çağdaş bilim ve teknolojinin gereklerine ve Devlet Kalkınma Planının temel ilke ve politikalarına uygun olarak yüksek öğretim alanına yön vermek amacı ile, gerekli inceleme, araştırma ve

değerlendirmeleri yapmak, yüksek öğretim kurumları arasında koordinasyonu sağlamak, uygulamaları izleyerek yetkili makam ve mercilere önerilerde bulunmakla görevli bir kuruldur."

"Madde 5 - Yüksek Öğretim Kurulu, Millî Eğitim Bakanının Başkanlığında, her üniversitenin yetkili organınca profesörler arasından 2 yıl için seçilecek birer temsilci ile kuruldaki üniversite temsilcileri sayısı kadar aynı süre ile Millî Eğitim Bakanının teklifi üzerine Bakanlar Kurulunca atanacak üyelerden kurulur. Bu şekilde atananlar arasında resmî yüksek öğretim kurumları, Maliye, Millî Eğitim, Gençlik ve Spor Bakanlıkları ile Devlet Planlama Teşkilâtından ve Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumundan en az birer üyenin bulunması şarttır.

Yüksek Öğretim Kurulunun göstereceği üç aday arasından Millî Eğitim Bakanı tarafından bir genel sekreter tayin edilir. Genel Sekreter toplantılara oy hakkı olmaksızın katılır.

Genel Sekretere bağlı olarak, sekreterlik işlerini ve kurulca verilecek diğer görevleri yürütmek üzere Millî Eğitim Bakanlığında bir sekreteryaya kurulur. Bu sekreteryada ayrıca, eğitim araştırmaları, planlaması koordinasyonu yapacak ve eğitimle ilgili çalışmaları düzenleyecek, yeteri kadar uzman bulundurulur.

Yüksek Öğretim Kurulu Millî Eğitim Bakanının daveti üzerine toplanır. Üyelerin üçte birinin isteği halinde toplantı yapılması zorunludur.

Yüksek Öğretim Kurulu çalışma usulünü kendisi tayin eder ve bu husus bir yönetmelikte gösterilir."

"Madde 6 - Yüksek Öğretim Kurulunun görev ve yetkileri şunlardır:

a) Yüksek öğrenim alanında yeni kurumların açılması, mevcutların geliştirilmesi, insangücü ihtiyaçlarının karşılanması, yatırımların ve kaynakların etkili bir şekilde kullanılması, yüksek öğretim alanının muhtaç bulunduğu öğretim ve araştırma elemanlarının yurt içinde ve yurt dışında yetiştirilmesi için kısa ve uzun vadeli planlar hazırlamak ve ilgili kuruluşların senatolarca tespit edilen ideal kadrolarını dengeli bir şekilde düzenlemek;

b) Üniversite ve diğer yüksek öğretim kurumlarını ilgilendiren kanun ve tüzük tasarılarını inceleyerek görüşlerini bir ay içinde Millî Eğitim Bakanlığına sunmak;

c) Öğrenim ve eğitimin Devlet kalkınma planı hedeflerine uygun olarak yürütülmesini sağlamak amacı ile üniversitelerin özelliklerini, kapasitelerini, insangücü ve maddî ihtiyaçlarını dikkate alarak gerekli gördüğü öğretim dallarında dönem sayısının arttırılması, paralel öğretim veya gece öğretimi yapılması hususunda önerilerde bulunmak;

ç) Üniversitelerin, yüksek öğretimin bütünlüğü çerçevesi içinde, yüksek dereceli okullara akademik yönden yapabilecekleri yardımları ve bu alandaki gözetim hizmetlerinin esaslarını ilgili kurumlarla birlikte saptayarak, gereğini istemek ve sonuçlarını izlemek,

d) Görevlerine ilişkin çalışma sonuçlarını her yıl bir rapor halinde yayınlamak;

e) Kalkınma planının gerektirdiği araştırma konuları ile özel araştırma fonlarının üniversitelere dağıtımını üniversitelerarası işbirliği halinde yapmak;

f) Yüksek Öğretim Kurumlarının öğrencilerden alınacak ücret ve harçlar konusunda gerekli esasları tespit etmek ve denkliliği sağlamak;

g) Uluslararası bilimsel kuruluşlara katılmak amacını güden, millî komiteler kurmak, denetlemek ve gereken malî desteği sağlamak;

h) Bu kanunla verilmiş diğer görevleri yapmak ve yetkileri kullanmak."

"Madde 7 - Üniversite Denetleme Kurulu, üniversiteler üzerinde Devletin gözetim ve denetimini sağlamak üzere Başbakanlığa bağlı olarak çalışan bir kuruluştur.

Kurul; Başbakanın başkanlığında, Millî Eğitim Bakanı, Adalet Bakanı bu kanuna tabi üniversitelerin rektörlük yapmış öğretim üyeleri arasından kur'a ile üç yıl süre için seçilmiş üç üye, Devlet Planlama Teşkilâtı Müsteşarı, Millî Güvenlik Kurulunun dekanlık yapmış öğretim üyeleri arasından üç yıl süre için seçeceği bir üyeden kurulur.

Başbakanın katılmadığı hallerde kurula Millî Eğitim Bakanı başkanlık eder.

Kurulun sekreterlik işleri Başbakanlık tarafından düzenlenir ve yürütülür."

"Madde 8 - Üniversite Denetleme Kurulu, Devletin gözetimi ve denetimi görevini yerine getirmek üzere:

a) Üniversitelerin veya bir üniversiteye bağlı olmayan fakültelerin organlarından veya bu kurumlarda görevli kişilerden, gerekli gördüğü hallerde, yazılı veya sözlü bilgi istemek;

b) Üniversite veya bir üniversiteye bağlı olmayan fakültelerde görevli kişilerin disiplin veya ceza kovuşturması açılmasını gerektiren fiiller için kovuşturma açılmasını yetkili makamlardan istemek; bu konuda yetkili organlarca alınan disiplin kararlarına karşı üniversitelerarası kurula itirazda bulunmak; onbeş gün içinde gerekli kovuşturmaya başlanmadığı veya aksine bir karar alınmadıkça başlanan kovuşturma en geç üç ay içinde sonuçlandırılmadığı takdirde, doğrudan doğruya üniversite öğretim üyelerinden soruşturmacı tayin ederek sonucu, gereği yapılmak üzere yetkili organa iletmek;

c) Üniversitelerin veya üniversiteye bağlı kurum ve kuruluşların veya bir üniversiteye bağlı olmayan fakültelerin idaresine el konulmasını gerektiren hallerde Bakanlar Kurulunu haberdar etmek;

ç) Üniversitelerin işleyişi konusunda her yıl Başbakanlığa rapor vermek;

Görev ve yetkilerine sahiptir.

Millî Eğitim Bakanı, gecikmesinde sakınca gördüğü hallerde en geç bir hafta içinde denetleme kurulunun tasvip ve tadrine sunmak üzere, kurul adına yukarıda yazılı görevleri yapmaya ve yetkileri kullanmaya mezdur."

"Madde 10 - Üniversitelerarası kurul, bütün üniversitelerin rektörleri ile en yetkili organın üç yıl içinde seçeceği ikişer profesörden kurulur.

Bu kurulda üye üniversite rektörleri, her yıl Haziran ayının son haftasında bir arada yapacakları toplantıda, üniversitelerarası kurula aralarında, bir başkan, bir başkanvekili seçerler. Aynı şahıslar, aradan üç yıl geçmeden üniversitelerarası kurul başkan ve başkanvekilliğine tekrar seçilemezler.

Kurul toplantıları, rektörlerce aksi kararlaştırılmadıkça Başkanın bağlı olduğu üniversitenin bulunduğu şehirde yapılır.

Kurul raportörlüğünü oya katılmaksızın üniversitelerarası kurul genel sekreteri yapar. Genel Sekreter kurul tarafından tayin edilir. Genel Sekretere bağlı sekreterlik bürosunun merkezi Ankara'dadır.

Raportör, kurul tutanak ve kararlarını saklar, bunların birer örneğini üniversitelere ve fakültelere gönderir.

Üniversitelerarası kurul, başkanın çağrısı üzerine toplanır. Gerekli hallerde Millî Eğitim Bakanı veya her üniversite rektörü, kurulun toplantıya çağrılmasını Başkandan isteyebilir.

Üniversitelerarası kurul kararlarının birer örneği Millî Eğitim Bakanlığına gönderilir, Millî Eğitim Bakanı alınan kararların yeniden incelenmesini, gerekçe göstererek, 15 gün içinde isteyebilir. Üniversitelerarası kurul bir ay içinde aynı konu üzerinde alacağı kararı Bakanlığa bildirir. Bu kararın, toplantıya katılan üye mevcudunun salt çoğunluğu ile alınması gereklidir. Bu karar, ilgililerin yetkili yargı mercilerine başvurmak hususundaki hakları saklı kalmak üzere kesindir."

"Madde 22 - Doçentlik unvanını kazandıktan sonra üniversitelerde çalışmak isteyenler yüksek Öğretim kurulunun göstereceği bir veya birden fazla üniversite veya bağımsız fakültenin açık doçentlik kadrolarına, tüzüğüne göre seçilerek tayin edilirler.

Tayin işlemi, Türk vatandaşı olma şartı yanında Devlet memurlarında aranan şartlar bulunmak kaydı ile fakülte kurulunun teklifi ve senatonun kararı üzerine rektör tarafından yapılır.

Gösterilen kadrolara müracaat etmeyen veya tayin edildikleri halde göreve başlamayanlarla açık kadro olduğu halde seçilmeyen doçentler, istifa etmiş sayılırlar. Kendilerine açık kadro gösterilmeyen üniversite doçentleri kendi asistanlık kadrolarında öğretim ve araştırma görevine devam edebilir."

"Madde 29 - Asistanlığa tayin edilebilmek için Devlet hizmetine girmede aranan genel şartlardan başka aşağıdaki şartlar gereklidir:

a) Görev alacağı bilim dalında doktora veya tıpta uzmanlık diploması almış olmak,

b) Fakülte kurulunca gösterilecek iki misli aday arasından senatoca seçilecek üç kişilik bir jüri tarafından yapılacak bilimsel sınavda başarı göstermek,

c) Görev alacağı bölüm veya kürsünün gerektirdiği yönetmelikle saptanmış şartları haiz olmak,

Bölüm ve kürsü başkanları, (b) bendinde sözü geçen jürinin tabîi üyesidirler.

ç) Öğrenciliğinde 64 üncü maddenin 1 inci paragrafında bildirilen sebeplerle disiplin cezası almamış olmak,

İnsan hak ve hürriyetlerini veya Türk Devletinin ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğüne veya dil, ırk, sınıf, din ve mezhep ayırımına dayanarak, nitelikleri Anayasa'da belirtilen Cumhuriyeti ortadan kaldırmak için her ne suretle olursa olsun gösteri veya propaganda yapmamış veya anarşik hareketlere katılmamış olduğu hususunda üniversite yönetim kurulunca karar verilmiş olmak,

d) Yabancı uyruklu asistanlar, yukarıda belirtilen şartları haiz olmak şartıyla ve kendilerine bir burs temin edildiği ilgili üniversite yönetim kurulunca tesbit edildiği takdirde asistanlığa alınabilirler.

e) Bazı teknik branşlarda ve sanat dallarında istihdam edilecek asistanlarda (a) fıkrasındaki şartların aranıp aranmayacağına üniversitelerarası kurul karar verir."

"Madde 30 - Yapılan sınavda başarı gösterenlerden, görev olanağı bölümün veya kürsünün gerektirdiği şartlar gözönünde tutularak asistanlık yönetmeliğine göre teklif edilenlerin tayini aşağıdaki hükümlere göre yapılır.

Bölüm veya kürsü başkanınca gösterilecek aday, fakülte yönetim kurulunun teklifi ve üniversite yönetim kurulunun onayı üzerine rektör tarafından iki yıl için tayin edilir. Gerekli görülenlerin tayinleri, iki defaya mahsus olmak ve başlangıçtan itibaren toplam olarak altı yılı geçmemek üzere, iki defa yenilenebilir. Tayinleri yenilenmeyen asistanların üniversite veya buna bağlı kurumlarla ilişkileri kendiliğinden kesilmiş sayılır."

"Madde 38 - Öğretim üyeleri ve asistanlar, enaz Devlet Memurları için kabul edilmiş olan günler çalışma süresi kadar bir süre öğrenim, bilimsel araştırma, inceleme, uygulama ve yönetim görevleri ile üniversite organlarınca veya kanunla verilen diğer görevlerin gerektirdiği yerlerde hazır bulunmak ve görevlerini yerine getirmek ve esasları yüksek öğretim kurulunca tesbit edilecek belirli saatleri içinde görevleri başında bulunmakla yükümlüdürler.

Öğretim üyeleri ve asistanların devamları, kürsü, bölüm başkanları ile dekanlar ve rektörler tarafından kontrol edilir. Dekanlar, rektöre teklif etmek ve onayını almak sureti ile mesai saatleri içinde izinsiz görevi başına gelmeyenler hakkında takdire bağlı maaş kesme cezası vereceği gibi, bu kanunda bildirilen disiplin cezaları verilmek üzere haklarında muamele de yaparlar. Doğrudan doğruya üniversiteye bağlı kurumlarda görevli öğretim üyeleri ve yardımcıları hakkında bu işlemi rektör yapar.

Üniversite öğretim üyeleri ve asistanlar resmî çalışma saatleri içinde ve başka yüksek öğretim kurulları dışında ücretli veya ücretsiz resmî veya özel herhangi bir iş göremezler, ek görev alamazlar, serbest meslek icra edemezler. Üniversite asistanları bütün çalışmalarını üniversiteye hasrederler.

Ancak, resmî çalışma saatleri dışında serbest meslek icra etmek isteyen üniversite öğretim üyeleri aşağıdaki haklardan faydalanamazlar:

- a) Üniversite tazminatı veya herhangi bir yan ödeme alamazlar.
- b) Bilgi ve görgülerini artırmak ve bilimsel araştırma yapmak üzere kontenjanla yurt dışındaki çalışmalara masrafları kendileri tarafından ödenmek üzere katılabilirler.
- c) Rektör, dekan, yüksek okul müdürü ve bölüm başkanı seçilemezler.

Diğer öğretim yardımcılarından aylıkla tayin olunanlar da yukarıdaki esaslara tabidirler. Üniversite öğretim üyelerine kanunlarla öngörülen resmî görevler saklıdır."

"Madde 43 - Yeni üniversiteler ve fakülteler yüksek öğretim planlaması çerçevesi içinde kurulabilir.

Üniversiteler ve bir üniversiteye bağlı olmayarak açılacak fakülteler, kuruluş kanunlarında aksine hüküm bulunmadıkça bu kanun esaslarına göre kurulur.

Bir üniversite içinde yeniden fakülte, yüksek okul ve okul açılması fakültelerin veya okulların birleştirilmesi, ya da kaldırılması senatoların teklifi ve Millî Eğitim Bakanının onamı ile yapılır.

Üniversite ve fakülteler, kendilerine bağlı olmak üzere, yeni enstitüler bilim, araştırma, öğretim ve yayım kurumları açmaya yetkilidirler. Bunların yönetim şekilleri bağlı oldukları üniversite veya fakültelerce belirtilir.

Bu madde uyarınca açılacak fakülte, yüksek okul, okul, enstitü ve kurumlardan yeni ödenek ve kadro alınmasını gerektirenler için genel usullere uyulur.

Bir üniversite içinde açılacak yeni fakültelerin kuruluşunda istekleri ile görevlendirilecek öğretim üyeleri senatoların, yeni bir üniversitenin veya bir üniversiteye bağlı olmayarak açılacak fakültelerin kuruluşlarında istekleri ile ilk görevlendirilecek öğretim üyeleri, yüksek öğretim kurulunun talebi ve üniversitelerarası kurulun seçimi ile tayin olunurlar."

"Madde 52 - Üniversitelere giriş, insangücü planlaması, üniversitelerin kapasiteleri, öğrencilerin yetenekleri ve yüksek öğretim kurulunun önerileri dikkate alınmak suretiyle üniversitelerarası kurulca düzenlenir.

Türlü bilim ve uzmanlık kollarında bir meslek ve diploma sahibi olmak için üniversite kurumlarından birinde, öğretim ve sınav yönetmelikleri uyarınca kesin kayıt işlemini tamamlayarak veya kaydını yenileyerek öğrenim yapanlar üniversite öğrencileridir.

Yönetmelikleri uyarınca doktora veya uzmanlık çalışması yapanlara doktora veya uzmanlık öğrencisi denir."

"Madde 56 - Üniversiteler, yüksek öğretim kurulunun yapacağı plan ve programlar uyarınca, öğrencilerin beden ve ruh sağlığının korunması, beslenme, çalışma, dinlenme ve boş zamanlarını değerlendirme gibi sosyal ihtiyaçlarını karşılamak ve bu amaçla, ilgili kamu kuruluşları ile de işbirliği yapmak suretiyle Öğrenci ve mezunlarına üniversite içinde ve dışında iş bulma servisleri kurmak ve çalışma şartlarını düzenlemek, medikososyal merkezler, öğrenci kantin ve lokantaları açmak, toplantı ve sinema, tiyatro salonları, spor salon ve sahaları, kamp yerleri temin etmekle ve bunlardan öğrencilerinin en iyi şekilde yararlanmaları için gerekli tedbirleri almakla görevlidirler.

Birden fazla üniversitenin bu alanlarda müşterek planlama ve malı yardımlaşma suretiyle ortak kuruluş meydana getirmeleri de mümkündür."

"Madde 57 - Öğretim üye ve yardımcılarının ders kitapları ve teksirleri ile ilgili üniversiteler, fakülteler ve yüksek okullarca bastırılır ve öğrencilere maliyetlerini aşmayacak fiyatla satılır. Ders aracı olarak kullanılan kitap ve teksirleri öğretim üye ve yardımcıları kendi hesaplarına bastıramazlar. Bu konuda uygulanacak esaslar ve ödenecek telif hakları üniversitelerarası kurulca hazırlanacak ayrı bir yönetmelikle belirtilir.

İki yıl içinde üniversite ve öğretim birimleri tarafından bastırılmayan kitapları öğretim üyeleri kendileri bastırabilir. Bu takdirde üniversite öğretim kurulu kitabın fiyatını, maliyetinden aşağı olmamak üzere tespit eder."

"Madde 61 - Bir fakültenin öğretim üye ve yardımcılarını ilgilendiren işlerde dekan, birden fazla fakültenin öğretim üye ve yardımcılarının veya bir dekanı ya da rektörlüğe bağlı kuruluşları ilgilendiren işlerde rektör, herhangi bir disiplin suçu işlediği önerirse, gecikmeksizin sizin işi başkanı bulunduğu yönetim kuruluna götürür. İlgili yönetir kurulu, suç haberinin açıkça asılsız olduğunu görürse, disiplin soruşturması yapılmasına yer olmadığına, aksi halde disiplin soruşturmasının yapılmasına karar verir ve bir veya birden fazla soruşturmacı seçer.

Soruşturma sonunda yönetim kurulu, ya disiplin cezasını gerektiren bir durum olmadığına, ya 60 ıncı maddenin (a) veya (b) bentlerindeki cezalardan birinin verilmesine, yahut diğer

bentlerdeki cezalardan birinin senatoya teklif edilmesine karar verir. Yönetim Kurulu karar vermeden önce hakkında soruşturma yapılan kimseye savunma imkânı verir. Tanınan süre içinde sözlü veya yazılı savunma yapmayanlar bu haklarından vazgeçmiş sayılırlar.

Yönetim Kurulunun teklifi üzerine dosya kendisine gelen senato, öğretim üyelerinden kurulu üç kişilik bir inceleme komisyonu seçer. Komisyon gerekli görürse ek soruşturma yapar ve senatoca verilecek karar hakkındaki mütalaası ile birlikte raporunu senatoya sunar.

Senato; ya disiplin cezasını gerektiren bir durum olmadığına, ya da 60 ıncı maddede sayılan disiplin cezalarından birinin verilmesine karar verir.

Disiplin soruşturması öncelikle ve geciktirilmeksizin yapılır ve karara bağlanır. Bu hususu sağlamaktan soruşturmacı ve dekan veya rektör sorumludur.

Disiplin cezaları yazı ile ilgiliye bildirilir ve uyarma cezası hariç kütüğe geçirilir.

Rektör hakkında yapılan disiplin kovuşturması üniversite denetleme kurulunca tayin edilecek bir soruşturmacı tarafından yürütülür."

"Madde 66 - Üniversitelerle bir üniversiteye bağlı kurumların ve bağımsız fakültelerin yetkili yönetim organları, öğrenim ve öğretim hürriyetlerinin korunması ve bütün görevlerin düzenli şekilde yerine getirilmesi için her türlü tedbirleri almakla yükümlüdür.

Rektör, acele hallerde dekan veya bağlı kuruluş yetkilileri, üniversite binaları veya ekleri içinde, üniversitenin imkânları ile önlenmesi mümkün görülmeyen olayların cereyanı ihtimali karşısında zabıadan yardım talep edebilir. Bu talep derhal yerine getirilir.

Zabıta, suçların ve suçluların kovuşturulması için, herhangi bir davet ve izne bağlı olmaksızın, üniversite binalarına ve eklerine her zaman girebilir. Bu takdirde, giriş sebebinin niteliğine göre ilgili üniversite rektörlüğü veya bağımsız fakültelerin dekanlığı teşebbüsten haberdar edilebilir.

İlgili kurumlar, kovuşturma dolayısıyla zabıta kuvvetlerine, gereken her türlü yardım ve kolaylığı göstermekle yükümlüdür."

"Madde 70 - Elkoyma halinde Bakanlar Kurulu:

a) Üniversite ve bağlı kurum organlarında veya üniversiteye bağlı olmayan fakültelerde görevli bulunanların tümünün veya bir kısmının yönetim görevlerine son vermek; yönetim görevlerine son verilenlerin yerine yenilerini seçmek;

b) Elkoymayı gerektiren kurumun doğmasına sebep olanların tespiti, bunlar ve failleri hakkında gerekli disiplin ve ceza kovuşturmasını yaptırmak,

c) Üniversitede ve bağlı kuruluşlarında görevli kişilerden gerekli görülenleri, kovuşturma sonuçlanıncaya kadar veya kovuşturma sonucunun gerekli kıldığı hallerde kesin sonuç alınıncaya kadar görevlerinden uzaklaştırmak;

ç) Elkoyma süresince, üniversiteyi bağlı kuruluşlarını veya bir üniversiteye bağlı olmayan fakülteleri kısmen veya tamamen geçici veya sürekli olarak kapatmak veya açmak;

d) Elkoymayı gerektiren durum ve olaylar dolayısıyla gerekli görülen öğrencileri üniversiteye veya üniversiteye bağlı kuruluşlara veya üniversiteye bağlı olmayan fakültelere devamdan geçici olarak men etmek veya men'i kaldırmak; yetkilerine sahiptir.

Elkoyma halinin kaldırılmasından sonra, kesin bir yargı kararı almadıkça Bakanlar Kurulunun (b) ve (c) bentlerine göre almış bulunduğu kararlar yürürlükte kalır."

"Madde 72 - Üniversitelerin ve bunları oluşturan fakülte ve kurumların gelir kaynakları şunlardır:

- a) Her yıl bütçeye konacak ödenekler,
- b) Özel idare ve belediyelerce ve kurumlarca yapılacak yardımlar,
- c) Üniversite, Fakülte ve bunlara bağlı kurumlarca alınacak harç ve ücretler,
- ç) Yayın satış gelirleri,
- d) Üniversite, Fakülte ve bunlara bağlı kurumların taşınır ve taşınmaz mallarının gelirleri,
- e) Döner sermayeli işlerden elde edilecek kârlar,
- f) Bağışlar ve vasiyetler,"

"Madde 73 - Kanunun 6 ncı maddesinin (f) fıkrasına göre öğrencilerden alınacak ücret ve harçlar, yıllık 3000 lirayı geçmemek üzere her üniversitede kurulacak "öğrenci fonu"na yatırılır. Bu fon özellikle lisans ve lisans sonrası başarılı ve muhtaç öğrenciler için burslara ve diğer yardımlara tahsis edilir. Bunun dışında bu fon sosyal, kültürel ve sportif tesislerin kurulması, işletilmesi, öğrencilere düşük fiyatla kitap ve teksir sağlanması amaçları ile de kullanılabilir. Fonun yönetim, işletme ve denetim esasları senatolarca tespit edilir. Her yıl sonunda fondan artan meblâğ gelecek yılın fonuna eklenir.

Giriş imtihanlarında alınan kaydiye ücretleri "bu imtihanı yapan kuruluşun" yönetim ve yatırım harcamalarında kullanılmak üzere ayrı bir fonda toplanır. İta amiri ilgili rektördür.

Üniversiteler ve bunlara bağlı kurumlara yapılacak her türlü bağış ve vasiyetler, vergi, resim ve harçlardan muaftır. Bağış ve vasiyetlerin kullanılmasında bağış ve vasiyeti yapanların koydukları, kanuna göre muteber kayıtlara ve şartlara uyulur. Gelir ve kurumlar vergisine tabi mükellefler tarafından üniversitelere makbuz mukabilinde yapılacak nakdî bağışlar yıllık beyanname ile bildirilecek gelirlerden ve kurum kazancından indirilir.

Üniversiteler tarafından öğretim, eğitim ve araştırma maksadı ile ithal edilen veya bağış yolu ile gelen makina, alet ve cihazlarla, ecza ve malzeme, her türlü vergi, resim ve harçlardan muaftır.

Üniversite, fakülte ve bunlara bağlı kurumlar tarafından yapılan bilim ve teknik inceleme ve araştırma ile yayımların gerektireceği her türlü giderler hakkında, 2490 sayılı Kanunun hükümleri uygulanmaz. Bu işlerde uygulanacak esaslar senatolarca belirtilir.

Üniversitelerin inşaat, makine ve teçhizatı ile ilgili işlerinde 1050 sayılı Muhasebe Umumiye Kanununun 135'nci maddesi ile 2490 sayılı Kanun hükümleri uygulanmaz. Bu işlerde uygulanacak esaslar senatoca hazırlanacak bir yönetmelikle belirtilir."

"Madde 74 - Üniversitelerde ve bunlara bağlı kuruluş ve birimlerde; yetkili organın teklifi ve yüksek öğretim kurulunun onayı ile döner sermaye işletmeleri kurulabilir. Verilecek sermayenin miktarı kendi kanunlarında veya bütçe kanunlarında gösterilir.

Döner sermaye işletmelerinin faaliyet alanları, sermaye limitleri, işletme ile ilgili idarî işlemlerin yürütülmesi esasları ve muhasebe usulleri Maliye Bakanlığının olumlu mütalâası alınmak suretiyle hazırlanacak yönetmelikte belirtilir.

Kurulacak döner sermaye işletmeleri, 1050 sayılı Muhasebe-i Umumîye ve 2490 sayılı Artırma, Eksiltme ve İhale Kanunlarına tabi değildir. Ancak malî yılın bitiminden itibaren dört ay içinde hazırlanacak bilanço ve ekleri ile, bütün gelir ve gider belgeleri denetim için Sayıştay'a ve birer örneği de aynı süre içinde Maliye Bakanlığına verilir."

"Madde 82 - 4936 sayılı Üniversiteler Kanunu ile bunu değiştiren 115, 119, 345, 923 sayılı Kanunlar yürürlükten kaldırılmıştır.

Karadeniz Teknik Üniversitesi adıyla Trabzonda bir üniversite kurulması hakkındaki 6594 sayılı Kanun ile bunu değiştiren 336, 535, 871 ve 1650 sayılı Kanunların, 6990 sayılı Atatürk Üniversitesi Kanunu ile bunu değiştiren 336, 535, 871, 994, 996, 1499, 1573 ve 1578 sayılı Kanunların hükümleri saklıdır. 6594 ve 6990 sayılı Kanunlarla ek ve tadillerinde bahsedilen 4936 sayılı Üniversiteler Kanunu ile ek ve tadillerindeki hükümler yerine bu kanun hükümleri uygulanır. 892 sayılı Hacettepe Üniversitesi kurulması hakkındaki Kanunun işbu kanuna aykırı hükümleri yürürlükten kaldırılmıştır."

"Madde 83 - 7307 sayılı Kanunla kurulan Orta Doğu Teknik Üniversitesinin kanunî hükümleri saklıdır. Bu Kanunun 46 ncı maddesinde sözü edilen öğretim üyesi yardımı Orta Doğu Teknik Üniversitesinin yetkili organlarınca yürütülür.

1487 sayılı Kanunla kurulan Boğaziçi Üniversitesi bu Kanunun yürürlüğe girmesinden itibaren en geç üç yıl içerisinde işbu Kanunun hükümlerine tabidir,"

"Geçici Madde 1 - Bu Kanunun yürürlüğe girmesinden önce çeşitli kanunlarla kazanılmış akademik unvanlar saklıdır.

Bu Kanunun yürürlüğe girmesinden önce asistan kadrosunda eylemsiz doçent olarak görev ifa edenler bu kanunun 22 nci maddesi hükümlerine, kadrosundaki kadrosuz profesörler de bu kanunun 24 ncü maddesi hükümlerine tabi olurlar.

Bu Kanunun yürürlüğe girmesinden önce 7307 sayılı Kanun uyarınca Orta Doğu Teknik Üniversitesinde kazanılmış Asosye, Profesörlük (Doçentlik) ve profesörlük unvanları, bu kanuna göre verilecek üniversite doçentliği ve üniversite profesörlüğü unvanlarıyla eşdeğerlidir. Ancak bu Kanunun yürürlüğe girmesinden sonra Orta Doğu Teknik Üniversitesinde de üniversite doçentliği ve üniversite profesörlüğü unvanları bu kanunda öngörülen esaslara uygun olarak kazanılır."

"Geçici Madde 2 - Bu Kanun yürürlüğe girdiği tarihte üniversite öğrencisi bulunanlara, üniversite yönetmeliklerinin kısıtlayıcı hükümleri saklı kalmak üzere, bu Kanunun 54 ncü maddesinde öngörülen süre iki yıl ilâve edilerek uygulanır."

2 - Dayanılan Anayasa hükümleri:

Davacı Cumhuriyet Halk Partisinin 1750 sayılı Üniversiteler Kanununun iptalini istediği madde ve hükümleri bakımından dayandığı Anayasa kuralları şöyledir:

"Başlangıç - Tarihi boyunca bağımsız yaşamış, hak ve hürriyetleri için savaşmış olan;

Anayasa ve hukuk dışı tutum ve davranışlarıyla meşruluğunu kaybetmiş bir iktidara karşı direnme hakkını kullanarak 27 Mayıs 1960 Devrimini yapan Türk milleti;

Bütün fertleri, kaderde, kıvançta ve tasada ortak, bölünmez bir bütün halinde, millî şuur ve ülküler etrafında toplayan ve milletimizi, dünya milletleri ailesinin eşit haklara sahip şerefli bir üyesi olarak millî birlik ruhu içinde daima yüceltmeyi amaç bilen Türk Milliyetçiliğinden hız ve ilham alarak ve;

"Yurtta Sulh, Cihanda Sulh" ilkesinin, millî mücadele ruhunun, millet egemenliğinin, Atatürk Devrimlerine bağlılığın tam şuuruna sahip olarak; insan hak ve hürriyetlerini, millî dayanışmayı, sosyal adaleti, ferdin ve toplumun huzur ve refahını gerçekleştirmeyi ve teminat altına almayı mümkün kılacak demokratik hukuk devletini bütün hukukî ve sosyal temelleriyle kurmak için;

Türkiye Cumhuriyeti Kurucu Meclisi tarafından hazırlanan bu Anayasayı kabul ve ilân ve onu, asıl teminatın vatandaşların gönüllerinde ve iradelerinde yer aldığı inancı, ile, hürriyete, adalete ve fazilete âşık evlâtlarının uyanık bekçiliğine emanet eder."

"Madde 2 - Türkiye Cumhuriyeti, insan haklarına ve başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, millî, demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk devletidir."

"Madde 12 - Herkes, dil, ırk, cinsiyet, siyasî düşünce, felsefî inanç, din ve mezhep ayrımı gözetilmeksizin, kanun önünde eşittir.

Hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınamaz."

"Madde 16 - Konuta dokunulamaz.

Kanunun açıkça gösterdiği hallerde, usulüne göre verilmiş hâkim kararı olmadıkça; millî güvenlik veya kamu düzeni bakımından gecikmede sakınca bulunan hallerde de, kanunla yetkili kılınan merciin emri bulunmadıkça konuta girilemez, arama yapılamaz ve buradaki eşyaya el konulamaz."

"Madde 20 - Herkes, düşünce ve kanaat hürriyetine sahiptir; düşünce ve kanaatlarını söz, yazı, resim ile veya başka yollarla tek başına veya toplu olarak açıklayabilir ve yayabilir.

Kimse, düşünce ve kanaatlarını açıklamaya zorlanamaz."

"Madde 21 - Herkes, bilim ve sanatı serbestçe öğrenme ve öğretme, açıklama, yayma ve bu alanlarda her türlü araştırma hakkına sahiptir.

Eğitim ve öğretim, Devletin gözetim ve denetimi altında serbesttir.

Özel okulların bağlı olduğu esaslar, Devlet okulları ile erişilmek istenen seviyeye uygun olarak kanunla düzenlenir.

Çağdaş bilim ve eğitim esaslarına aykırı eğitim ve öğretim yerleri açılamaz."

"Madde 24 - Kitap ve broşür yayımı izne bağlı tutulamaz; sansür edilemez.

Türkiye'de yayımlanan kitap ve broşürler, 22 nci maddenin 5 inci fıkrası hükümleri dışında, toplatılmaz."

Madde 54- Türk Devletine vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkes Türk'tür.

Türk babanın veya Türk ananın çocuğu Türktür. Yabancı babadan ve Türk anadan olan çocuğu vatandaşlık durumu kanunla düzenlenir.

Vatandaşlık, Kanunun gösterdiği şartlarla kazanılır ve ancak kanunla belirtilen hallerde kaybedilir.

Hiçbir Türk, vatana bağlılıkla bağdaşmayan bir eylemde bulunmadıkça vatandaşlıktan çıkarılamaz.

Vatandaşlıktan çıkarma ile ilgili karar ve işlemlere karşı yargı yolu kapatılamaz.

Madde 120 - Üniversiteler, ancak Devlet eliyle ve kanunla kurulur. Üniversiteler , özerkliğe sahip kamu tüzel kişileridir.

Üniversite özerkliği, bu madde de belirtilen hükümler içinde uygulanır ve bu özerklik, üniversite binalarında ve eklerinde suçlarını ve suçluların kovuşturulmasına engel olamaz.

Üniversiteler, Devletin gözetimi ve denetimi altında, kendileri tarafından seçilen organları eliyle yönetilir. Özel kanuna göre kurulan Devlet üniversiteleri hakkındaki hükümler saklıdır.

Üniversite organları, öğretim üyeleri ve yardımcıları üniversite dışındaki makamlarca, her ne suretle olursa olsun, görevlerinden uzaklaştırılamazlar. Son fıkra hükümleri saklıdır.

Üniversite Öğretim üyeleri ve yardımcıları serbest araştırma ve yayında bulunabilirler.

Üniversitelerin kuruluş ve işleyişleri, organları ve bunların seçimleri, görev ve yetkileri, üniversiteler üzerinde Devletin gözetim ve denetim hakkını kullanma usulleri ve üniversite organlarının sorumluluğu, öğrenim ve öğretim hürriyetlerini engelleyici eylemleri önleme tedbirleri, üniversiteler abasında ihtiyaca göre öğretim üyeleri ve yardımcılarının görevlendirilmesinin sağlanması öğrenim ve öğretimin hürriyet ve teminat içinde ve çağdaş bilim ve teknoloji gereklerine ve kalkınma planı ilkelerine göre yürütülmesi esasları kanunla düzenlenir.

Üniversitelerin bütçeleri, genel ve katma bütçelerin bağlı olduğu esaslara uygun olarak yürürlüğe konulur ve denetlenir.

Üniversitelerle onlara bağlı fakülte, kurum ve kuruluşlarda öğrenim ve öğretim hürriyetlerinin tehlikeye düşmesi ve bu tehlikenin üniversite organlarıncı giderilmemesi halinde Bakanlar Kurulu ilgili üniversitelerin veya bu üniversiteye bağlı fakülte, kurum ve kuruluşların idaresine el koyar ve bu kararını hemen Türkiye Büyük Millet Meclisi Birleşik Toplantısının onamasına sunar. Hangi hallerin el koymayı gerektireceği, el koyma kararının ilân ve uygulanma usulleri ile süresi ve devamınca Bakanlar Kurulunun yetkilerinin nitelik ve kapsamı kanunla düzenlenir.

III. İLK İNCELEME:

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 15. maddesi uyarınca 22/10/1973 gününde Muhittin Taylan, Avni Givda, Sait Koçak, Kemal Berkem, Şahap Arıç, İhsan Ecemiş, Ahmet Akar, Halit Zarbun, Ziya Önel, Abdulalh Üner, Kani Vrana, Lûtfi Ömerbaş, Şevket Müftügil, Nihat O. Akçakayalıoğlu ve Ahmet H. Boyacıoğlu'nun katılmalarıyla yapılan ilk inceleme toplantısında aşağıdaki sorunlar üzerinde durulmuştur:

1 - 22/4/1962 günlü 44 sayılı Kanunun 26. maddesinde "davanın açıldığı tarihte dilekçede imzası bulunanlar, ayrıca, yetkilerini belirten belgeleri ve kurum, kurul ve siyasî partilerle siyasî parti gruplarının kendilerine yetki verilmesine dair kararlarının tasdikli örneklerini, dilekçe ile birlikte Genel Sekreterliğe vermek zorundadırlar." denilmektedir.

Cumhuriyet Halk Partisinin en yüksek Merkez karar organı olan (parti tüzüğü madde: 24, 25) Parti Meclisinin 25/7/1973 günlü oturumuna ilişkin onanlı karar örneği dosyadadır. Bu toplantıda üye tam sayısının (43) üye salt çoğunluğu ile (35 üyenin olumlu oyları ile) 1750 sayılı Üniversiteler Kanunu hakkında iptal davası açılmasına karar verilmiştir. 44 sayılı Kanunun 26. maddesinin üçüncü fıkrasına göre, dava açma yetkisinin verildiği böylece kanıtlanmaktadır. Bu bakımdan dosyanın eksikliği yoktur.

Kemal Berkem, Şahap Arıç, Şevket Müftügil, Nihat O. Akçakayalıoğlu ve Ahmet H. Boyacıoğlu bu görüşe katılmamışlardır.

2 - Öte yandan 44 sayılı Kanunun 25. maddesinin birinci bendine göre parti adına iptal davası açma yetkisi Genel Başkan veya Vekillerine aittir. Parti Tüzüğü'nün 34. maddesine göre Genel Sekreter Genel Başkanın vekilidir. Şu halde Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreteri Anayasa Mahkemesine dava açabilme yetkisine sahiptir. Orhan Eyüboğlunun bu partinin Genel Sekreteri olduğu dava dilekçesindeki açıklıktan ve imzası altında Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliği mühürünün bulunmasından anlaşılmaktadır. Böyle olunca kendisinin Genel Sekreterliğe seçim belgesinin getirtilmesine gerek yoktur. Bu yön bir eksiklik sayılmamıştır.

Ahmet H. Boyacıoğlu bu görüşe katılmamıştır.

IV. ESASIN İNCELENMESİ:

Davanın esasını incelemek üzere Muhittin Taylan, Kani Vrana, İhsan Ecemiş, Ahmet Akar, Halit ZARBUN, Abdullah Üner, Ahmet Koçak, Muhittin Gürün, Lütfi Ömerbaş, Hasan Gürsel, Ahmet Salih Çebi, Şevket Müftügil, Adil Esmer, Nihat O. Akçakayalıoğlu ve Ahmet H. Boyacıoğlunun katılmaları ile 21/1/1975 gününde toplanan Anayasa Mahkemesi; Orta Doğu Teknik Üniversitesi Rektörlüğü'nün sözlü açıklama isteğini içeren 12/11/1974 günlü, 204/4 sayılı yazısı üzerinde durmuştur. Bu yazı ile Orta Doğu Teknik Üniversitesi; Ankara, İstanbul ve İstanbul Teknik Üniversitelerinin açtıkları davaların kendi varlık ve görevlerini ilgilendiren yönleri de olduğunu ileri sürerek sözlü açıklama önerisinde bulunmuştur. Adı geçen üniversitelerin açtıkları davaların esasını incelenirken, Orta Doğu Teknik Üniversitesinin bu önerisi üzerinde tartışmalar yapılmış ve konunun daha geniş bir biçimde aydınlanması bakımından sözlü açıklamanın dinlenmesine karar verilmiş idi. Sözlü açıklamanın dinlenmesi. Cumhuriyet Halk Partisinin açtığı işbu davada da yarar sağlayacağı düşünüldüğünden davanın esasının görüşülmesi hakkındaki toplantının, sözlü açıklamadan sonra saptanacak günde yapılması kararlaştırılmıştır.

22/4/1962 günlü, 44 sayılı Kanunun 29. maddesi uyarınca, sözlü açıklamasının dinlenmesi için Orta Doğu Teknik Üniversitesine usulünce çağın kâğıdı gönderilmiş ve 30/1/1975 gününde yapılan toplantıda üniversite rektörü Prof. Dr. Tarık Somer ile üniversitenin vekili Av. Rahmi Magat dinlenmişlerdir.

İşin esasına ilişkin rapor, dava dilekçesi sözlü açıklama tutanağı, iptali istenen yasa hükümleriyle, dayanan Anayasa kuralları, bunlarla ilgili gerekçeler ve yasama meclisleri tutanakları okunduktan sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

A. iptal istemine konu yapılan yasa kurallarının Anayasa'ya aykırılık sorunu:

1 - 3. maddenin (b) bendi yönünden:

a) Davacı siyasî parti (b) bendinde yeralan "Örf ve adetlerine bağlı" ve "milliyetçi" deyimlerini Anayasa'ya aykırı görerek iptal isteminde bulunmuştur. Bunlardan "örf ve âdetlerine bağlı" deyimini, 25/2/1975 günlü, Esas: 1973/37, Karar: 1975/22 sayılı kararla iptal edilmiş olduğundan bu konuda yeniden karar vermeğe yer yoktur.

b) Maddenin (b) bendinde yer alan "milliyetçi" deyimine gelince; üniversite Öğrencilerini milliyetçi vatandaşlar olarak yetiştirmeyi amaçlayan bu hükmün, Anayasa'ya aykırı düştüğü görüşü benimsenmemiştir.

Her ne kadar maddede hem millî tarih şuuruna sahip, hem de milliyetçi gençler yetiştirmenin, üniversitenin görevleri arasında bulunduğu belirtilmiş ve böylece aynı anlamlı niteliklerin yinelenmesi gibi bir görüntü ortaya çıkmış ise de, bunların birbirinden farklı amaçları olduğunu, değişik kavramlar bulunduğunu kabul etmek gerekir. Gençlerimizin ulusça nereden gelip, nereye vardığımızı bilmeleri, tarihsel geçmişimizin bilincine erişmeleri, ulusumuzun dünya siyasal ve uygarlık tarihindeki yeri ve değerini kavramaları, geleceğimizin doğrultusunu saptamak bakımından çok önemlidir. Millî tarih şuuru bu değerlendirmeleri kolaylaştıran ve gerçekleştiren bir etkidir. Milliyetçilik ise, Anayasanın Başlangıç bölümünde özlü anlatımını bulan, "bütün fertlerini, kaderde, kıvançta ve tasada ortak bölünmez bir bütün halinde, millî şuur ve ülküler etrafında toplayan ve milletimizi, dünya milletleri ailesinin eşit haklara sahip şerefli bir üyesi olarak millî birlik ruhu içinde daima yüceltmeyi amaç bilen Türk Milliyetçiliği"nden başka bir anlam taşımamaktadır. Irkçılık, Turancılık veya bir din veya mezhep doğrultusunda bütünleşmeyi amaçlayan inanışlar gibi, kavramlar, "Türk Milliyetçiliği" anlamının dışındadır ve Anayasanın Başlangıç bölümünde yer alan temel ilkelere, 2. maddesinde yazılı Cumhuriyet esaslarına tamamen aykırı, sosyal ve hukuksal yönden geçerli hiç bir değer kazanamamış kavramlardır. 1750 sayılı Yasanın 3/b. maddesinde sözü edilen milliyetçilik, böyle yorumlara elverişli değildir. Maddede yer alan "milliyetçi" sözcüğünün amacı, üniversite gençliğinin, Anayasanın başlangıç bölümünde özü belirtilen Türk milliyetçiliği doğrultusunda yetiştirilmeleridir. İptal istemi bu nedenle yerinde değildir, reddedilmelidir...

Muhittin Taylan, Kani Vrana, Muhittin Gürün, Lutfi Ömerbaş, ve Şevket Müftügil Anayasada tanımı yapılan milliyetçilik ilkesine uygun olmadığından söz konusu tanımı doğrultusunda düzenlemeye olanak sağlanması için iptali gerektiği yolundaki Karşıoylariyle bu görüşe katılmamışlardır.

2 - 4. madde yönünden:

Bu maddenin iptali isteği, Ankara Üniversitesinin 1750 sayılı Kanun hakkında açtığı 1973/37 sayılı davada da ileri sürülmüş ve yapılan görüşmeler sonunda, maddenin Anayasaya aykırı olmadığına ve itirazın reddine karar verilmiştir. Bu konudaki ayrıntılı gerekçe 25/2/1975 günlü, Esas: 1973/37, Karar: 1975/22 sayılı kararda gösterildiğinden burada yinelenmesine yer yoktur. İptali istemi reddedilmelidir.

Bu görüşe Muhittin Taylan, Kani Vrana, Lutfi Ömerbaş, Hasan Gürsel, Şevket Müftügil, Adil Esmer ve Ahmet H. Boyacıoğlu katılmamışlardır.

3 - 5- Madde yönünden:

Bu madde 25/2/1975 günlü, Esas: 1973/37, Karar: 1975/22 sayılı kararla Üniversiteler açısından iptal edilmiş olduğundan bu konuda yeniden karar verilmesine yer yoktur.

4 - 6. Madde yönünden:

5. Maddenin Üniversiteler bakımından iptal edilmiş olması karşısında, Yüksek Öğrenim Kurulunun görev ve yetkilerini gösteren 6. maddenin de yine üniversiteler açısından uygulama alanı kalmamıştır.

22/4/1962 günlü, 44 sayılı Kanunun 28/2. maddesi uyarınca 6. maddenin üniversiteler yönünden, gösterilen nedenle iptaline 25/2/1975 günlü ve esas: 1973/37, Karar: 1975/22 sayılı kararla hükmedilmiştir. O halde bu konuda yeniden karar vermeye yer yoktur.

5 - 7. Madde yönünden:

Bu madde Üniversite Denetim Kurulunun tanımını yapmakta ve kuruluşunu göstermektedir. Ankara Üniversitesinin açtığı davada bu madde için de Anayasaya aykırılık iddiasında bulunulmuş ve yapılan görüşmeler sonunda, Anayasaya aykırılık saptanamadığından istem reddedilmiştir. Bu konudaki ayrıntılı gerekçe 25/2/1975 günlü, Esas: 1973/37, Karar: 1975/22 sayılı kararda gösterildiğinden burada yinelenmesine yer yoktur. 7. Maddeye yönelen iptal istemi bu nedenle reddedilmelidir.

Ahmet H. Boyacıoğlu bu görüşe katılmamıştır.

6 - 8. Madde yönünden:

a) İptal istemi maddenin tümüne yöneltilmiştir Bu maddenin birinci fıkrasında yer alan (a) ve (b) bentlerine ilişkin hükümlerin Anayasaya aykırılığı Ankara Üniversitesinin açtığı davada da ileri sürülmüş ve yapılan görüşmeler sonunda, istemlerin reddine 25/2/1975 günlü, Esas: 1973/37, Karar: 1975/22 sayılı kararla hüküm verilmişti. Bu konudaki ayrıntılı gerekçe gün ve sayısı belirtilen kararda yeterince belirtilmiş, olduğundan burada yinelenmesine gerek bulunmamıştır.

Aynı nedenlerle bu davada aynı hükümlere yöneltilmiş bulunan istem de reddolunmalıdır.

Öte yandan birinci fıkranın (c) bendi, üniversitelerin veya üniversiteye bağlı kurum ve kuruluşların veya bir üniversiteye bağlı olmayan fakültelerin idaresine elkonulmasını gerektiren hallerde, Üniversite Denetleme Kurulunun Bakanlar Kuruluna bilgi vermesi kuralını getirmektedir. (ç) bendi ise, Üniversite Denetleme Kuruluna, Üniversitelerin işleyişi konusunda her yıl Başbakanlığa rapor vermek görevini yüklemektedir. Görülüyor ki hem (c) ve hem de (ç) bentlerinde sözü edilen görevler, üniversitelerin yönetim özerkliğine doğrudan doğruya veya dolayısıyla dokunan ve bu özerkliğin anayasal niteliğini zedeleyen görevler değildir. O halde birinci fıkranın tamamına yönelen bütün iptal istemlerinin de reddi gerekmektedir.

Fıkranın (a) bendine ilişkin iptal isteminin reddine Muhittin Taylan, Kani Vrana, Lütfi Ömerbaş, Hasan Gürsel ve Ahmet H. Boyacıoğlu, (b) bendinin tümüne ilişkin iptal isteminin reddine Hasan Gürsel, (b) bendinde yer alan "doğrudan doğruya üniversite öğretim üyelerinden soruşturmacı tayin ederek sonucu" kuralına yönelen iptal isteminin reddine Muhittin Taylan, Kani Vrana, Lütfi Ömerbaş, Hasan Gürsel, Şevket Müftügil ve Ahmet H. Boyacıoğlu katılmamışlardır.

b) Maddenin son fıkrası 25/2/1975 günlü, Esas: 1973/37, Karar: 1975/22 sayılı kararla iptal edilmiş olduğundan bu konuda yeniden karar vermeye yer yoktur.

7 - 10. Madde yönünden:

Davacı bu maddenin birinci fıkrasında yer alan "bütün üniversiteler" deyimini ile altıncı fıkrasında yer alan "Millî Eğitim Bakanı veya" deyimlerinin Anayasaya aykırı olduğunu ileri sürerek iptalini istemektedir. Aynı iddialar Ankara Üniversitesinin açtığı davada da ileri sürülmüş, yapılan inceleme sonunda iptal isteği 25/2/1975 günlü, Esas: 1973/37, Karar: 1975/22 sayılı kararla reddolunmuştur. Konuya ilişkin ayrıntılı gerekçeler o kararda yeterince açıklanmış olduğundan burada yinelenmesine gerek yoktur.

Sözü edilen kararda belirtilen gerekçelerle bu davanın 10. maddeye yönelen bölümü reddedilmelidir.

8 - 22. Madde yönünden:

Maddenin birinci fıkrasında yeralan " Yüksek Öğretim Kurulunun göstereceği" deyimini 25/2/1975 günlü, Esas: 1973/37, Karar: 1975/22 sayılı kararla iptal edilmiştir. Cumhuriyet Halk Partisinin açtığı bu davada da iptal istemi, 22. maddenin birinci fıkrasındaki aynı kurala yönelmiş bulunduğundan, bu konuda yeniden karar verilmesine yer kalmamıştır.

9 - 29. Madde yönünden;

Bu maddenin (a) ve (ç) bentlerine yönelik iptal istemi, Ankara Üniversitenin açtığı dava üzerine incelenmiş ve bu bentlerde gösterilen kuralların iptaline 25/2/1975 günlü, Esas:1973/37, Karar:1975/22 sayı ile karar verilmiş olduğundan, aynı bentler için bu dava ile ileri sürülen iptal istekleri üzerinde yeniden karar vermeye gerek kalmamıştır.

10 - 30. Madde yönünden:

30. madde asistanlığa atama işlemlerini düzenlemektedir. Buna göre Bölüm ve Kürsü Başkanınca asistanlığa gösterilecek aday, fakülte yönetim kurulunun teklifi ve üniversite yönetim kurulunun onayı üzerine rektör tarafından iki yıl için atanacaktır. Gerekli görülenlerin atanmaları, iki defaya mahsus olmak ve başlangıçtan itibaren toplam olarak altı yılı geçmemek üzere, iki defa yenilenebilecektir. Atanmaları yenilenmeyen asistanların üniversite veya buna bağlı kurumlarla ilişkileri kendiliğinden kesilmiş sayılacaktır.

Görülüyor ki, asistanların görevlerine, her hangi bir disiplin kovuşturması yapılmadan, sadece bazı sürelerin dolmasıyla doğrudan doğruya son verilebilmektedir. 30 madde bu amaca yöneliktir. Asistan, örneğin iki yıl hizmet görecektir, sonra atanması yenilenmemek yoluyla, hakkında hiç bir soruşturma yürütülmeden, görevi kendiliğinden son bulmuş olacaktır. Oysa asistanlar öğretim yardımcısıdır (madde 28) Bu sıfatla üniversite bilimsel denetimine tabidirler (madde 41). Üniversite içinde çalışma ve çalışma birimleri hakkındaki hükümlerle bağlıdır (Madde 37), üstelik bu kanun gereğince yükümlü oldukları ödevleri uygun yolda yerine getirmeyenlere veya meslek vakar ve haysiyetine uymayan hareketlerde bulunanlara ilişkin disiplin kovuşturması işlemlerine (Madde 59, 60, 61, 62) ve ceza kovuşturması kurallarına (madde 65) tabidirler. İki yıl çalışmadan sonra asistanın yeniden göreve atanmaması, onun üniversite öğretim mesleğinden çıkarılmasına yakın sonuçta bir işleme (madde 60/g) uğratılması demektir. Bilimsel ve yönetsel denetim kurallarının ve bu denetim sonucunda gerekli disiplin hükümlerinin yürütülmesi işlemi dururken, serbestçe çalışma ve araştırma güvencesini yok eden, hukuk devleti ilkeleriyle bağdaşmayan bir yöntemle asistanların görevlerine son verilmesi, Anayasanın 120. maddesine aykırı bir düzenleme niteliğini taşımaktadır. Bundan başka 30. maddenin yazılış biçimi ve sürenin dolmasıyla kanun gereği olarak görevin kendiliğinden son bulması hali, sanki yargı mercilerine başvurma olanağı bulunmadığı sanını vermektedir. Maddenin böyle bir yoruma elverişli görüntü ve anlatım biçiminde oluşu, Anayasanın 114. maddesinin özüne ve amacına aykırı düşmektedir. 30. madde bu nedenlerle iptal edilmelidir.

Halit ZARBUN, Ahmet Salih CEBİ ve Nihat O. AKÇAKAYALIOĞLU bu görüşe katılmamışlardır.

11 - 38. madde yönünden:

Bu maddede dava konusu yapılan iki kural vardır.

a) Bunlardan biri, tam gün çalışma esaslarının Yüksek Öğretim Kurulunca saptanacağı yolundaki kuraldır. Oysa 25/2/1975 günlü Esas: 1973/37, Karar: 1975/22 sayılı kararla bu fıkradaki "esasları Yüksek Öğretim Kurulunca tespit edilecek" deyimini iptal edilmiştir. Bu nedenle aynı konu hakkında yeniden karar verilmesine yer yoktur.

b) İptali istenen diğer hüküm de maddenin dördüncü fıkrasında yer almaktadır. Bu fıkra göre üniversite öğretim üyeleri ve asistanlardan, resmî çalışma saatleri dışında serbest meslek icra etmek isteyenler varsa, bunlar kimi haklardan yararlanamayacaklardır. Örneğin üniversite tazminatı veya herhangi bir yan ödeme alamayacaklardır. Bilgi ve görgülerini artırmak ve bilimsel araştırma yapmak üzere kontenjanla yurt dışına çıkmak isterlerse, bunun giderlerine kendileri katlanmak zorundadırlar. Nihayet bu gibi öğretim üyeleri rektör, dekan, yüksek okul müdürü ve bölüm başkanı seçilemezler.

Davacı Parti, resmî çalışma saatleri dışında serbest meslek yapan öğretim üyeleri hakkında kimi yasaklamalar getiren bu fıkranın, üniversite öğretim üyeleri arasında eşitsizlik yarattığını ileri sürmekte ve fıkranın iptal edilmesiyle Anayasa'ya uygun bir düzenlemenin oluşacağını kabul etmektedir.

Tam gün çalışma ilkesi, bir amaca dayanmaktadır. Öğretim üyeleri tam gün görev başındadırlar. Kendilerine bu nedenle bir takım özel malî haklar tanınmıştır; yine bu nedenle özel bir personel statüsü içinde çalışmaları öngörülmüştür. Üniversite öğretim üyesi bilimsel çalışma gücünü öğretim görevleri üzerinde toplamak, Öğrencilerini, Kanunun 3. maddesinde gösterildiği üzere, çağdaş bilim ve teknoloji esasları ve Devlet Kalkınma Plânı hedefleri doğrultusunda yetiştirmeyi amaç bilmeli, öğretim aracı olarak bir takım bilimsel yapıtlar ortaya koymalıdır.

Her ne kadar üniversite öğretim üyelerine, resmî çalışma saatleri dışında serbest meslek yapmaya izin verilmesi, belirtilen bu amaçlarla bağdaşmadığı ve bu kuraldan yararlanan öğretim üyeleriyle, genel yönetim hizmetlerinde asli ve sürekli görev yapan memurlar, yargı organları mensupları ve hatta aynı üniversitede görev yapan diğer öğretim üyeleri arasında bir eşitsizliğe yol açtığı ileri sürülebilirse de, serbest meslek icrasına izin veren esas hükmün, maddenin dördüncü fıkrasında değil, üçüncü fıkrasında bulunması karşısında Anayasaya aykırılık değerlendirmesinin dava doğrultusunda yapılmasına olanak bulunmamaktadır. Çünkü iptal davası konusu yapılmayan üçüncü fıkra, öğretim üyeleriyle asistanların serbest meslek icra edemeyecekleri yolunda kesin bir hüküm bulunmamakta tersine resmî çalışma saatleri içinde serbest meslek yapamayacakları açıklanmaktadır. Böylece, resmî çalışma saatleri dışında serbest meslek yapılabilmesine olanak sağlanmıştır. Nitekim 38. maddenin hazırlanışında egemen olan düşünce bu olduğu gibi, madde hakkındaki konuşmalarda ve değiştirge önergelerinden (Millet Meclisi Tutanak Dergisi, cilt:38, Dönem 3, toplantı; 4, Birleşim 121, 5/6/1973, sayfa 308 ve sonra Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi cilt: 12, toplantı 12, Birleşim 74, 19/6/1973, sayfa 263 ve sonra) çıkan açık anlam da bulunur.

O halde dördüncü fıkranın iptaline ilişkin istemin amacıyle gerekçesi çelişki içindedir. Fıkranın iptali ters sonuçlar, doğuracaktır, Şöyleki: Kimi Üniversite öğretim üyeleri resmi çalışma saatleri dışında hem serbest meslek yapabilecekler, hem de yasaklayıcı hüküm kalkacağı için, serbest meslek yapmayanlara karşı, daha çok yararlanmış bir duruma geleceklerdir. Haksızlığı eşitsizliği olduğu öne sürülen durum, böylece daha geniş bir etkinlik kazanmış olacaktır.

Kaldı ki, yasaklayıcı hükmü içeren dördüncü fıkranın Anayasa'nın herhangi bir ilkesiyle çatıştığını ileri sürmek olanağında bulunmamaktadır ve iptal istemi bu nedenlerle reddedilmelidir.

Madde 12 - 43. Madde yönünden:

a) Bu madde yeni üniversite ve fakültelerin kurulmasına ilişkindir. Üçüncü fıkrada: "Bir üniversite içinde yeniden fakülte, yüksek okul ve okul açılması, fakültelerin veya okulların birleştirilmesi ya da kaldırılması senatoların teklifi ve Millî Eğitim Bakanının onamı ile yapılır" denilmektedir. Davacı parti, sözü geçen işlerin, üniversitelerin bilimsel gereklere göre yapacakları yönetsel işler olduğunu ileri sürerek, bu konuda alınacak kararların Millî Eğitim Bakanının onayına sunulmasını üniversitelerin bilim ve yönetim özerkliğine aykırı bulmaktadır.

Üniversite içinde yeniden fakülte kurulması, okullar açılması veya bunların birleştirilmesi işlemlerini, sadece o üniversitenin iç yönetimini ilgilendiren işlemler olarak görmek doğru değildir. Bu konudaki çalışmaların devletin eğitim politikasıyla ve malî olanaklarıyla çok yakın ilgisi olduğu gerçektir. Yatırımların ve personel kadrolarının gereksindirdiği parasal sorunların çözülmesi, diğer yatırım alanları arasındaki önceliklerin, saptanması, Devlet Kalkınma Planı içindeki değerlendirmelerin yapılması, sosyal ve ekonomik açıdan öğretim ve eğitimin hangi alanlara kaydırılması veya hangi alanlarda yoğunlaştırılması gibi sorunların çözümü, her halde hükümetle işbirliği yapılmasını gerektirmektedir. Buna göre yeni fakülte veya okullar açılmasına ilişkin olarak alınması gereken ilke kararlarının üniversitenin bilim ve yönetim özerkliği dışına taşması bakımından, bu konularda Hükümet üyesi olan Millî Eğitim Bakanı ile işbirliği sağlanması, Anayasa'nın 120. maddesindeki ilkelere ters düşmemektedir. İptal isteği bu nedenlerle reddedilmelidir.

Bu görüşe Muhittin Taylan, Kani Vrana, Şevket Müftügil, Adil Esmer ve Ahmet H. Boyacıoğlu katılmamışlardır.

b) 43. maddenin son fıkrasında yer alan "Yüksek Öğretim Kurulunun talebi ve" deyiimi 25/2/1975 günlü, Esas: 1973/37, Karar: 1975/22 sayılı kararla iptal edilmiştir. Davacının bu yöne ilişkin iptal istemi hakkında gösterilen nedenle yeniden bir karar vermeye yer yoktur.

13 - 52. madde yönünden:

Davanın 52. maddeye yönelik bölümü, bu maddenin birinci fıkrasında yazılı "ve Yüksek Öğretim Kurulunun önerileri dikkate alınmak suretile" deyimini amaç tutmuş bulunmaktadır. Bu deyim 25/2/1975 günlü, Esas: 1973/37, Karar: 1975/22 sayılı kararla iptal edilmiş olduğundan bu konuda yeniden karar verilmesine yer yoktur.

14 - 56. madde yönünden:

Bu maddenin birinci fıkrasındaki "ve Yüksek öğretim Kurulunun yapacağı plan ve programlar uyarınca" deyimini de iptal istekleri arasında yer almıştır. Sözü edilen deyimini 25/2/1975 günlü. Esas: 1973/37, Karar: 1975/22 sayılı kararla iptal edilmiş bulunduğu buradan yeniden karar verilmesine gerek görülmemiştir.

15 - 57. madde yönünden:

Ders kitaplarının ve teksirlerinin basılmasına ilişkin olan bu madde Ankara Üniversitesinin açtığı davada da iptal istekleri arasında yer almış ve istek 25/2/1975 günlü. Esas: 1973/37, Karar: 1975/22 sayılı kararla red edilmiştir. Red gerekçesi sözü geçen kararda ayrıntılı olarak belirtildiğinden burada yinelenmesine gerek yoktur. 57. maddeye yönelen iptal istemi reddedilmelidir.

16 - 61. madde yönünden:

Rektör hakkındaki disiplin soruşturmasının nasıl yapılacağını gösteren 61. maddenin son fıkrası, Ankara Üniversitesinin açtığı dava üzerine incelenmiş ve 25/2/1975 günlü, Esas: 1973/37,

E. Sayısı:1973/38

K. Sayısı:1975/23

Karar: 1975/22 sayılı kararla iptal edilmiş olduğundan bu konuda yeniden karar verilmesine yer yoktur.

17 - 66. madde yönünden:

Maddenin üçüncü fıkrasının tamamı iptal istemine konu yapılmaktadır. Fıkra şöyledir; "Zabıta, suçların ve suçluların kovuşturulması için, herhangi bir davet ve izne bağlı olmaksızın, üniversite binalarına ve eklerine her zaman girebilir. Bu takdirde, giriş sebebinin niteliğine göre ilgili üniversite rektörlüğü veya bağımsız fakültelerin dekanlığı teşebbüsten haberdar edilebilir." Bu fıkra hükmü Ankara Üniversitesinin açtığı davada da iptal istekleri arasında yer almış ve birinci tümcedeki kurala ilişkin Anayasaya aykırılık iddiası reddedilmiştir. Red gerekçesi 25/2/1975 günlü, Esas: 1973/37, Karar: 1975/22 sayılı kararda ayrıntılı olarak belirtilmiş olduğundan burada yinelenmesine yer yoktur. Fıkranın birinci tümcesine ilişkin istem aynı nedenlerle reddedilmelidir.

Bu görüşe Muhittin Taylan, Kani Vrana, Muhittin Gürün ve Şevket Müftügil katılmamışlardır.

Maddenin üçüncü fıkrasının ikinci tümcesinde yeralan kural ise Anayasaya aykırı görülmüş ve 25/2/1975 günlü, Esas: 1973/37, Karar: 1975/22 sayılı kararla iptal edilmiş olduğundan bu konuda yeniden karar vermeye yer görülmemiştir.

18 - 69. madde yönünden:

1750 sayılı Üniversiteler Kanununun 69. maddesi, Bakanlar Kurulunun üniversite yönetimine el koyma işlemlerini düzenlemektedir.

Bu davada Öne sürülen hususları değerlendirebilmek için her şeyden önce Anayasa'nın, bu konudaki ilke ve buyruğunu ve yasama meclislerine yüklediği görevi açık bir şekilde saptamak ve varılacak sonuca göre dava konusu kuralın içeriğini ortaya koymak gerekecektir.

Anayasa'nın değişik 120. maddesinin son fıkrası, Bakanlar Kurulunun üniversite yönetimine elkoymasına Anayasa'nın saptadığı iki koşulun birlikte gerçekleşmesi halinde olanak tanımaktadır. Anayasa'nın öngördüğü bu koşullardan birincisi üniversitelerle onlara bağlı fakülte, kurum ve kuruluşlarda öğrenim ve öğretim hürriyetlerinin tehlikeye düşmesi; ikincisi de bu tehlikenin üniversite organlarınca giderilmemesi halidir. Diğer taraftan yine Anayasa'nın değişik 120. maddesinin son fıkrasında "Hangi hallerin elkoymayı gerektireceği... Kanunla düzenlenir" denilmektedir.

Anayasa'nın değişik 120. maddesinde yer alan ve yukarıda açıklanmış olan bu kuralların bir arada incelenmesinden çıkan sonuç şudur: Üniversitelerde öğrenim ve öğretim özgürlüklerinin hangi hallerde tehlikeye düştüğü veya tehlikeye düşmüş sayılacağı; üniversite organlarınca bu tehlikenin giderilmesi için alınacak tedbirlerin nelerden ibaret olduğu ve ne gibi hallerde alınmış olan bu tedbirler ile tehlikenin giderilmediği veya tehlikenin giderilmiş sayılmayacağı hususları yasa tarafından belirlenecektir. Başka bir deyişle üniversite yönetimine Bakanlar Kurulunca elkoymayı gerektiren hallerin yasama organınca yasa kuralı konulmak suretiyle saptanmasının istenmesi Anayasanın bu buyruğu gereğidir. O halde dava konusu edilen kural bu açıdan Anayasa'ya uygunluk denetiminden geçirilmelidir.

1750 sayılı yasanın dava konusu edilen 69. maddenin 1. fıkrasında "Üniversitelerle onlara bağlı kuruluş ve kurumlarda veya bir üniversiteye bağlı olmayan fakültelerde, öğrenim ve öğretim hürriyetlerinin tehlikeye düşmesi ve bu tehlikenin üniversite organlarınca önlenmemesi; veya üniversite organlarınca alınan tedbirlerin gereken sonucu vermemesi" biçimindeki kuralın yer aldığı görülmektedir.

Bu kuralın "Üniversitelerle" diyerek başlayan ve "tehlikeye düşmesi" diyerek biten birinci kısmının, Anayasa ilkesinin hemen hemen tekrarlanmasından ibaret olduğu ilk bakışta göze çarpmaktadır. Oysa Anayasa'nın değişik 120. maddesinin son fıkrasında "Hangi hallerin el koymayı gerektireceği, ...Kanunla düzenlenir" buyruğu yer almaktadır. Böyle bir emri yerine getirmeyen ve bir bölük Anayasa kurallarını yinelemekle yetinen yasa kurallarının, Anayasa buyruğuna uygun düşen bir düzenleme olduğu kabul edilemez. Nitekim Anayasa Mahkemesinin benzer bir konuda verdiği 25/4/1974 gün, Esas: 1973/41, Karar: 1974/12 sayılı kararda "bu nitelikte bir kuralın olduğu gibi yasaya geçirilmesinin dahi Anayasa koyucunun ereğine ve yönergesine uygun düşeceği ve yasal bir düzenleme işini göreceği düşünülemez." denilerek bu konudaki görüş ve yorumu açıkça ortaya konulmuş bulunmaktadır. (Resmî Gazete, gün: 14 Eylül 1974, sayı: 15006).

Dava konusu fıkra hükmünün "ve bu tehlikenin" diyerek başlayan, "vermemesi;" ile sonuçlanan bölümüne gelince:

Anayasanın değişik 120. maddesinde "ve bu tehlikenin üniversite organlarınca giderilmemesi" denilmektedir. Tehlikenin giderilmemesi deyiminin sözlüklere göre karşılığı, tehlikenin ortadan kaldırılmaması, yok edilmemesi yani devam etmekte olması biçimindedir. Oysa yasada yeralan "önlenmemesi" deyimini başgösteren ya da gösterecek olan tehlikenin durdurulmaması, önüne geçilmemesi anlamına gelmektedir. Daha açık bir deyişle Anayasanın kullandığı "giderilmemesi" deyimini, tehlikeye düşen öğrenim ve öğretim özgürlüğünün üniversite organlarınca tedbirlere rağmen bu tehlikeden kurtarılmasının ve tehlikenin sürmekte olmasını içermesine karşılık yasanın kullandığı "önlenmemesi" sözcüğü, eğitim, ve öğretim özgürlüğünün tehlikeye düşmeden böyle bir olasılığı önleyici tedbirler alınmaması anlamına gelmektedir ki bu iki sözcüğün eşdeğer anlamlar taşıdığı öne sürülemez. Gerçi tehlikenin giderilmesi için tedbir almaya yetkili olan üniversite organlarının, öğrenim ve öğretim özgürlüğünün tehlikeye düşme olasılığı üzerine önleyici bir takım tedbirler almasını doğal karşılamak gerekirse de Anayasa Bakanlar Kuruluna elkoyma müsaadesini, önleyici tedbirlerin yetersizliği dolayısıyla değil, öğrenim ve öğretim özgürlüğünün düştüğü tehlikeden, üniversite organlarınca alınan tedbirlerle kurtarılamaması yani tehlikenin giderilemiyerek sürmekte olması yüzünden vermektedir. Açıklanan bu nedenlerle sözü edilen birinci fıkra hükmünü Anayasaya uygun bir düzenleme sayma olanağı yoktur. Yeri gelmişken şu yön de açıklanmalıdır ki "tehlikenin giderilmemesi" deyimini geniş kapsamlı bir kavramdır. Yani öğrenim ve öğretim özgürlüğünün düştüğü tehlikeye seyirci kalmayı içerdiği gibi alınan tedbirlerin yetersiz olması ve bu tehlikeden kurtaracak nitelikte bulunmamasını veya alınan bütün tedbirlerin tehlikeyi gidermemesi hallerini de ifade eder.

Özetlemek gerekirse 69. maddenin birinci fıkrası hükmü Anayasanın değişik 120. maddesinin son fıkrasına uygun bir düzenleme niteliği taşımadığından Anayasaya aykırıdır ve bu yüzden iptal edilmelidir.

Maddenin ikinci fıkrası hükmünün Anayasa Mahkemesinin 25/2/1975 günlü, E: 1973/37, K: 1975/22 sayılı kararıyla iptaline karar verilmiş olduğundan bu fıkra yönelttiği iptal istemi hakkında yeniden karar vermeye yer yoktur.

Anayasa Mahkemesince bu maddenin son fıkrası hükmünün ikinci fıkra hükmü açısından 22/4/1962 gün ve 44 sayılı Kanunun 28. maddesi gereğince iptaline 25/2/1975 günlü. E: 1973/37, K: 1975/22 sayı ile karar verilmiş ise de, sözü edilen son fıkra hükmünün birinci fıkra yönünden de uygulama yeri kalmadığında bu yönden son fıkra hükmü de 22/4/1962 günlü, 44 sayılı Kanunun 28. maddesinin ikinci fıkrası gereğince iptal edilmesi gerekmektedir.

19 - 70. madde yönünden:

a) Elkoyma hallerini düzenleyen 69. madde iptal edilmiş bulunduğuna göre elkoyma halinde Bakanlar Kurulunun yetkilerini düzenleyen 70. maddenin uygulama alanı kalmadığı ve bu nedenle 22/4/1962 günlü, 44 sayılı Kanunun 28/2 maddesi uyarınca iptali gerekip gerekmeyeceği üzerinde de tartışmalar yapılmıştır. Aynı konu üzerinde Ankara Üniversitesinin açtığı davada da durulmuş ve 70. maddenin bu yoldan İptaline işin niteliği bakımından gerek bulunmadığı sonucuna varılmıştır. Varılan bu sonucun gerekçesi 25/2/1975 günlü, Esas: 1973/37, Karar: 1975/22 sayılı kararda belirtilmiştir. Burada aynı gerekçeyi yinelemeye yer yoktur. 22/4/1962 günlü, 44 sayılı Yasanın 28/2. maddesinin, 1750 sayılı Kanunun 70. maddesi hakkında uygulanmasına gerek görülmemiştir.

-Bu görüşe-Muhittin Taylan, Kani Vrana, Ziya Önel, Lütfi Ömerbaş, Hasan Gürsel, Ahmet Salih Çebi ve Ahmet H. Boyacıoğlu katılmamışlardır.

b) Birinci fıkranın (a) bendinde yeralan "görevli bulunanların tümünün veya bir kısmının yönetim görevlerine son vermek" deyiminin iptali isteği üzerinde Ankara Üniversitesinin açtığı davada da durulmuş ve bu hükmün Anayasaya aykırı olmadığı sonucuna varılarak gerekçesi 25/2/1975 günlü, Esas: 1973/37, Karar: 1975/22 sayılı kararda açıklanmıştır. Burada aynı gerekçeyi yinelemeye yer yoktur. Belirtilen kurala yönelen Anayasaya aykırılık iddiası reddedilmelidir.

c) Birinci fıkranın (a) bendinde yer alan ve iptali istenen diğer bir kural da, "yönetim görevlerine son verilenlerin yerine yenilerini seçmek" deyiminde anlatımını bulmaktadır. Ankara Üniversitesinin açtığı dava dolayısıyla, bu kural Anayasaya uygunluk denetiminden geçirilmiş ve iptale yer olmadığı sonucuna varılmıştır. Bu konudaki gerekçe 25/2/1975 günlü, Esas: 1973/37, Karar: 1975/22 sayılı kararda belirtilmiş olduğundan burada yinelenmesine yer yoktur. Sözü geçen kurala ilişkin iptal istemi reddedilmelidir.

Bu görüşe Muhittin Taylan, Kani Vrana, Ahmet Salih Çebi, Adil Esmer ve Ahmet H .Boyacıoğlu katılmamışlardır.

ç) 70. maddenin birinci fıkrasının (b) bendine ilişkin Anayasa'ya aykırılık iddiası da Ankara Üniversitesinin açtığı davada tartışılmış, istem reddedilmiş ve bunun gerekçesi 25/2/1975 günlü Esas: 1973/37, Karar: 1975/22 sayılı kararda ayrıntılarıyla açıklanmıştır. Burada yinelenmesine gerek görülmeyen aynı nedenlerle bu bende yönelen istem reddolunmalıdır.

d) Birinci fıkranın (c) bendinde yeralan kurala ilişkin iptal isteğine gelince, bu konu Ankara Üniversitesinin açtığı davada da tartışılmış, iptal istemi reddedilmiş ve bunun gerekçesi 25/2/1975 günlü, Esas: 1973/37, Karar: 1975/22 sayılı kararda ayrıntılarıyla açıklanmıştır. Yinelenmesine gerek görülmeyen aynı nedenlerle, bu bent için ileri sürülen istem de reddolunmalıdır.

Bu görüşe Muhittin Taylan, Kani Vrana, Hasan Gürsel, Şevket Müftügil, Adil Esmer, Nihat O. Akçakayalıoğlu ve Ahmet H. Boyacıoğlu katılmamışlardır.

e) Maddenin son fıkrasında, birinci fıkrasının (b) ve (c) bentlerine ilişkin olmak üzere birlikte düzenlenen bir kural getirilmiştir. Bunlardan (b) bendi yönünden ileri sürülen iptal istemi Ankara Üniversitesinin açtığı dava üzerine incelenerek reddedilmiş, bu konudaki gerekçe 25/2/1975 günlü, Esas: 1973/37, Karar: 1975/22 sayılı kararda ayrıntıları ile belirtilmiştir. Yinelenmesine gerek görülmeyen aynı nedenlerle bu konuya ilişkin istem de reddolunmalıdır.

f) Son fıkrada yer alan kuralın, birinci fıkrasının (c) bendi yönünden Anayasa'ya aykırı olduğu yolundaki iddia Ankara Üniversitesinin açtığı davada da incelenmiş ve 25/2/1975 günlü, Esas: 1973/37, Karar: 1975/22 sayılı kararla istem kabul edilerek bu kural iptal edilmiştir. Böyle olunca aynı konu hakkında yeniden karar vermeye yer yoktur

20 - 72. madde yönünden:

Davacı, bu maddenin (c) bendini Anayasa'ya aykırı bularak iptalini istemektedir. 72. maddede de üniversitenin gelir kaynakları sıralanırken (c) bendinde "Üniversite, Fakülte ve bunlara bağlı kurumlarca alınacak harç ve ücretler" denilmek suretiyle öğrencilerden, öğrenim karşılığı harç ve ücret alınacağını açıklamakta ve 73. maddede de bunların kullanılma biçimi gösterilmektedir. Davanın önce "ücret" konusu ile ilgili bölümü üzerinde durulacak, daha sonra harca ilişkin iptal isteğine değinilecektir.

a - Bilindiği üzere ücret, bir hizmetin para karşılığında görüldüğünü anlatan kavramdır. Şu halde Üniversite öğrencisinden alınan ücret görülen eğitim hizmetinin paralı olduğunu ifade etmektedir. Üniversite öğretiminin paralı olduğu ilkesinin Anayasal bir temele dayanıp dayanmadığını incelemek için, Anayasa'nın bu konuya değinen hükümleri ele alınacak ve gerekli değerlendirmeler yapılacaktır.

Anayasa'nın "öğrenimin sağlanması" başlığını taşıyan 50. madde sinde halkın öğrenim ve eğitim ihtiyaçlarını sağlama, Devletin başta gelen ödevlerinden olduğu belirtilmektedir. Bu hükümle Anayasa'nın, diğer kamu hizmetlerine göre, halkın öğrenim ve eğitim gereksinmelerine daha özel, daha yoğun bir önem verdiği kuşkusuzdur. Memleketimizin içinde bulunduğu sosyal gerçekler açısından bakıldığında zaman, konunun daha da belirgin bir önem taşıdığını kabul etmek gerekecektir. Teknik, ekonomik, kültürel ve sosyal gelişme alanlarında bilim sahibi elemanların niceliği ve niteliği, Türk toplumunu uygarlık düzeyine erdirtirecek başlıca öğelerdir. O halde eğitim hizmetine Devlet olarak, diğer kamu hizmetlerinin önünde bir ağırlık verilmek zorunluğu vardır. Vazgeçme olanağı ve olasılığı olmayan bir hizmet anlayışı içinde, Devlet Örgütünün bu ödevi yerine getirmesi öncelik kazanmaktadır. Halkın Öğrenimi ve eğitimi için gerekli olan yapı, araç ve gereçleri sağlamak, eğitim ve öğretim kadrosunu kurarak personel yetiştirmek doğrultusundaki gereksinmelerin yeterince karşılanması Devletin en başta gelen ödevlerindendir. Ulusal savunma ve iç güvenliğin sağlanması kadar ve hemen, hemen eşdeğerde ödevler olarak, halkın eğitim ve öğrenim koşullarının çağdaş uygarlığın gerektirdiği düzeye ulaştırılabilmesi için uygun tedbirlerin alınması zorunludur. Bu tedbirler alınırken Üniversite öğreniminin paralı hale dönüştürülmesi, Anayasal amacın tamamen tersine, öğrenimi zorlaştıran bir davranış olur.

Öte yandan Üniversite öğretiminin paralı olması, Anayasanın 10. maddesinin ikinci fıkrasıyla bir çelişki yaratmaktadır. Bu fıkra şu ilke yer almaktadır: "Devlet, kişinin temel hak ve hürriyetlerini, fert huzuru, sosyal adalet ve hukuk devleti ilkesiyle bağdaşamayacak surette sınırlayan siyasî, iktisadî ve sosyal bütün engelleri kaldırır, insanın maddî ve manevî varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlar." biraz önce açıklanan ve Devletin başlıca ödevlerinden birini gösteren 50. maddenin de kaynağını oluşturan 10. madde, sorunun önemini daha da belirgin bir halde ortaya koymaktadır. Gerçekten güçlü, istikrarlı, özgür ve demokratik bir toplum düzeninin gerçekleştirilmesinde ve onun korunarak sürdürülmesinde halkın eğitimi ve öğretimi ön planda gelir. Cumhuriyeti ve onun temel ilkelerini koruma ereğini her şeyin üstünde sayan ve eğitime yaraşır olduğu yeri ve önemi veren bir Anayasadan, Devletin bu alandaki görev, Ödev ve sorunlara seyirci kalması esasen beklenemezdi. Oysa üniversite öğretiminin paralı olmasını öngören eğitim sistemi. Halkın maddî ve manevî varlığının gelişmesi için gereken ortam ve koşulları, siyasal, ekonomik ve sosyal bütün engelleri kaldırarak hazırlamakla ödevli olan Devleti, yeni engeller koyan bir örgüt haline dönüştürür. Şu halde iptali istenen yasa kuralı Anayasanın 50. maddesinin 1. fıkrasına olduğu kadar, onuncu maddesinin koyduğu genel ilkeye, bu ilkenin dayandığı kamu görevi ve kamu yararı inanç ve düşüncesine aykırı düşmektedir.

Üniversite öğretiminin paralı olabilme yolundaki bir kuralı, Anayasanın 50. maddesinin 2. ve 3. fıkralarından çıkarmaya da olanak yoktur. Sözü geçen 2. fıkra ilk öğrenimin Devlet okullarında parasız olacağını kurala bağlamıştır. Bu kuralı tersine çevirirsek , ilk öğretim dışındaki öğretim kademelerinin Devlet okullarında paralı olabileceği biçiminde bir yorum yapmak doğru değildir.

İkinci fıkrada öngörülen kurala, ilk öğretim alanında özel okulların açılabilceğini gösterme bakımından yer verilmiştir. Yoksa bu hüküm, ilk kademenin üstündeki öğrenim kademelerinde paralı sistemin konulabileceği yolunda bir anlam çıkarmaya elverişli değildir. Yüksek öğrenim alanında açılacak eğitim kurumlarının, ancak Devlet eliyle kurulabileceği ve her alanda özel yüksek okul açılmasına Anayasa hükümlerinin uygun bulunmadığı yolundaki Anayasa Mahkemesi Kararı (Anayasa Mahkemesi Kararlar Dergisi cilt: 9, sayfa 131), bir arada incelendiği taktirde, ancak Devlet tekelinde ve kanunla kurulabilen Üniversitelerdeki Öğretimin paralı olması Anayasa ilkesiyle hiçbir biçimde bağdaşamaz.

50. Maddenin 3. fıkrasındaki kural ise sosyal Hukuk Devleti anlayışının doğal bir sonucudur. Bu kuraldan da Üniversite Öğretiminin paralı olabileceği sonucunu çıkarmak olanaksızdır.

Soruna, Anayasanın 2. maddesi açısından bakıldığı zaman yine aynı sonuca varmak gerekecektir. Bu madde hükmüne göre, Türkiye Cumhuriyeti, insan hakları ile başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan millî demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devletidir. Anayasa Mahkemesinin bir kararında da belirtildiği üzere (Anayasa Mahkemesi Kararlar Dergisi cilt: 10, sayfa 539) ".... Anayasanın 2. maddesi uyarınca Türkiye Cumhuriyeti, sosyal bir hukuk devletidir. Sosyal hukuk devleti güçsüzleri güçlüler karşısında koruyarak gerçek eşitliği, yani sosyal adaleti ve böylece toplumsal dengeyi sağlamakla yükümlü devlet demektir. Çağdaş uygar görüşe ve Anayasanın temel yapı ve felsefesine göre, gerçek hukuk devleti ancak toplumsal devlet anlayışı içinde ise bir anlam kazanır. Hukuk devletinin amaç edindiği kişiliğin korunması, toplumda sosyal güvenliğin ve sosyal adaletin sağlanması yolu ile gerçekleştirilebilir." Özellikle eğitim alanında sosyal adaleti gerçekleştirmek için soruna memleketin içinde bulunduğu koşullar açısından bu yaklaşımı sağlamak, çözüm yolları aramak zorunludur. Sorunun özüne girmeden birtakım yan tedbirlerle çözüm yolu bulunabileceğini sanmak da yetersiz bir girişimdir. Özellikle öğrencilere burs kredi, yatılılık ve benzeri yollarla sağlanan yararlar amaca yaklaşımdan uzak tedbirlerdir. Çünkü böylece sağlanan yararların büyük bir oranı, harç ve senet karşılığı olarak tekrar Üniversite bütçesine aktarılacaktır veya Devletçe yapılması zorunlu kültürel ve sportif tesislerin kurulması ve işletilmesi işlerindeki harcamalara kaynaklık edecektir.

Özetlenecek okursa; Üniversite öğreniminin paralı olması Anayasa hükümleriyle bağdaşmamakta, malî durumu iyi ve kötü öğrenciler arasında eşitsizlik yaratmakta, fırsat eşitliği ilkesini ortadan kaldırmaktadır. Çünkü üniversiteye giriş sınavını aynı derecede kazanarak belirli bir Fakülteye kayıt olanağı bulunan iki öğrenciden biri, malî gücü yeterli ise yüksek Öğrenimini sürdürebilecek, halbuki malî güçten yoksun olan ikincisi Üniversite öğrenimini bırakmak zorunluluğunda kalacaktır. 14/6/1973 günlü, 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunun 38. maddesinde ve 1750 sayılı Yasanın 55. maddesinde öngörülen yan tedbirler sorunu tümü ile çözecek köklü tedbirler almaktan uzaktır. Örneğin ikinci beş yıllık plânla, (Kalkınma plânı, ikinci beş yıl, 1968 - 1972, Başbakanlık Matbaası, sayfa 159) ve üçüncü beş yıllık plânda (Üçüncü beş yıllık kalkınma plânı, Resmî Gazete 27 Kasım 1972 günlü 14374 sayılı nüsha, sayfa 47, 159-160), "Öğrencilerin üst eğitim kısımlarına geçiş kararları, yetenekleri dışında ailenin ekonomik gücüne göre oluşmaktadır. Bu alanda fırsat eşitliğine ve sosyal adalete uygun bir yöneltme sistemi geliştirilmemiş bulunmaktadır. Bunun başlıca nedeni başarılı, fakat dar gelirli öğrencilere sağlanan olanakların sınırlılığı ve öğretim kurumları ile eğitim personelinin yurt düzeyine dağılımındaki dengesizliktir" denilmek suretiyle bu yetersizliğe işaret edilmektedir.

Sonuç olarak, 1750 sayılı kanunun 72. maddesinin (c) bendinde yazılı üniversite, fakülte ve bunlara bağlı kurumlarca alınacak "ücret"e ilişkin kural Anayasa ilkeleriyle bağdaşmamaktadır. Sözü geçen kural sadece "ücret" ile sınırlı olarak iptal edilmelidir.

Bu görüşe Halit Zarbun, Ziya Önel, Ahmet Koçak, Muhittin Gürün, Lütfi Ömerbaş, Ahmet Salih Çebi ve Nihat O. Akçakayalıoğlu katılmamışlardır.

b) Aynı bentdeki (harç) a ilişkin hükme gelince; belirli hizmetlerin gerektirdiği belirli bir işlem karşılığı alınan harçlar, üniversite eğitiminde sınavlara giriş, vize veya diploma verilmesi gibi kazanılan hakların saptanması ve benzeri işlemleri sağlama ereğile öngörölmüş malî yükümlölüklerdir. Anayasanın 61. maddesinde Devletin gelir kaynakları arasında (harç) a da yer verilmiştir. (Harç)ın öğretideki niteliğı ise, bazı kamu hizmetlerinden doğrudan doğruya yararlanan kişilerin bir malî yükümlölüğe tabi tutulmalarıdır. Bu maddede sözü edilen (Harç) geliride, bu nitelikte olması nedeniyle Anayasanın 61. maddesine uygundur. Ve Anayasanın 120. veya diğeri maddelerinde yazılı ilkelerle çatışır bir yönü de yoktur. Ayrıca harç tutarının Anayasanın 61. maddesine uygun biçimde belirlenmesi için yasal bir düzenleme getirilmesi doğaldır.

Açıklanan nedenlerle (c) bendine ilişkin iptal isteminin "harç" açısından reddedilmesi gerekmektedir.

21 - 73. Madde yönünden:

a) Bu maddenin birinci fıkrasının birinci tümcesinde yer alan "ücret" e ilişkin kural 25/2/1975 günlü, Esas: 1973/37, Karar: 1975/22 sayılı Anayasa Mahkemesi kararıyle iptal edilmiş olduğundan bu konuda yeniden karar vermeye gerek bulunmamıştır.

b) Maddenin birinci fıkrasının birinci tümcesini oluşturan (Kanunun 6. maddesinin (f) fıkrasına göre öğrencilerden alınacak ücret ve harçlar yıllık 3000.- lirayı geçmemek üzere her üniversitede kurulacak "öğrenci fonu"na yatırılır.) deyimi ile aynı fıkranın sonradan bir önceki tümcesinde yeralan "denetim" sözcüğünün harç açısından Anayasanın 61. ve malî denetime olanak vermemesi yönünden de Anayasanın 127. maddeleri hükümleri nedeniyle iptallerine 25/2/1975 günlü, Esas: 1973/37, Karar: 1975/22 sayı ile karar verilmiş olduğundan bu konularda da yeniden karar verilmesine gerek görölmemiştir.

22 - 74. Madde yönünden:

Maddenin birinci fıkrasında yeralan ve davacı tarafından iptali istenen "ve yüksek öğretim kurulunun onayı" deyimi 25/2/1975 günlü, Esas: 1973/37, Karar: 1975/22 sayı ile iptal edilmiş olduğundan bu konuda yeniden karar verilmesine gerek görölmemiştir.

23 - 82. Madde yönünden:

iptal isteğinin konusunu oluşturan hüküm bu maddenin ikinci fıkrasında yeralan "Karadeniz Teknik Üniversitesi adıyla Trabzon'da bir üniversite kurulması hakkındaki 6594 sayılı Kanun ile bunu değıştiren 336, 535, 871 ve 1650 sayılı Kanunların, 6990 sayılı Atatürk Üniversitesi Kanunu ile bunu değıştiren 336, 535, 871, 994, 996, 1473 ve 1578 sayılı kanunların hükümleri saklıdır" hükmünün iptaline 25/2/1975 günlü, Esas: 1973/37, Karar: 1975/22 sayı ile karar verilmiştir. O halde bu kurala yönelen iptal isteğı hakkında yeniden bir karar vermeye yer yoktur.

24 - 83. madde yönünden:

Bu madde ile geçici 1. maddenin üçüncü fıkrasına ve geçici 2. maddeye yönelen iptal istekleri Ankara Üniversitesinin açtığı dava üzerine incelenmiş ve Anayasaya aykırılık iddiaları reddedilmiştir. Bu konuya ilişkin 25/2/1975 günlü Esas: 1973/37, Karar: 1975/22 sayılı kararda isteğın reddine ilişkin nedenler ayrıntılı bir biçimde gösterilmiş olduğundan burada yinelenmesine gerek görölmemiştir. Aynı nedenlerle bu davada söz konusu hükümlere yöneltilen iptal istemleri de reddolunmalıdır.

II. Kararın yürürlüğe giriş gününün saptanması sorunu:

Kararın 1. bölümünün 10. sırasında yazılı iptal hükmü asistanların atanmaları (Madde 30) işlemlerine ilişkindir. 18. maddesinde yazılı iptal hükmü ise, Bakanlar Kurulunun Üniversite yönetimine el koyması (madde 69. hallerine) ilişkindir. İptal edilen hükümlerin yerine yeni bir yasal düzenleme getirilmesi zorunludur. Yasama Organına bu olanağın sağlanması ve boşluğun doldurulması için, Anayasanın değişik 152. maddesinin ikinci fıkrası uyarınca kararın, sadece belirtilen iki iptal hükmünün, Resmî Gazete'de yayımlanması gününden bir yıl sonra yürürlüğe girmesi uygun görülmüştür.

V. SONUÇ:

I. 20/6/1973 günlü, 1750 sayılı Üniversiteler Kanununun:

1 - A) 3. maddesinin (b) bendinde yer alan "örf ve adetlerine" deyiminin iptaline 25/2/1975 gününde Esas: 1973/37, Karar: 1975/22 sayı ile karar verilmiş bulunduğundan bu konuda yeniden karar verilmesine yer olmadığına oybirliğiyle;

B) 3. maddesinin (b) bendinde yer alan "milliyetçi ve" deyimine yönelen iptal isteminin reddine Muhittin Taylan, Kani Vrana, Muhittin Gürün, Lütfi Ömerbaş ve Şevket Müftügil'in Anayasa'da tanımı yapılan milliyetçilik ilkesine uygun olmadığından söz konusu tanım doğrultusunda düzenlemeye olanak sağlanması için iptali gerektiği yolundaki karşıoylariyle ve oyçokluğu ile;

2 - 4. maddesine yönelen iptal isteminin reddine Muhittin Taylan, Kani Vrana, Lütfi Ömerbaş, Hasan Gürsel, Şevket Müftügil, Adil Esmer ve Ahmet H. Boyacıoğlu'nun karşıoylariyle ve oyçokluğu ile;

3 - 5. maddesinin birinci, ikinci, üçüncü ve dördüncü fıkralarının üniversiteler yönünden iptallerine 25/2/1975 gününde Esas: 1973/37, Karar: 1975/22 sayı ile karar verilmiş bulunduğundan bu konularda yeniden karar verilmesine yer olmadığına oybirliğiyle;

4 - 5. maddesinin birinci, ikinci, üçüncü ve dördüncü fıkralarının üniversiteler yönünden iptali üzerine 6. maddesinin üniversiteler açısından artık uygulama yeri kalmadığından 22/4/1962 günlü, 44 sayılı Kanunun 28. maddesinin ikinci fıkrası uyarınca sadece üniversiteler yönünden iptaline 25/2/1975 gününde Esas: 1973/37, Karar: 1975/22 sayı ile karar verilmiş bulunduğundan bu konularda yeniden karar verilmesine yer olmadığına oybirliğiyle;

5 - 7. maddesine yönelen iptal isteminin reddine Ahmet H. Boyacıoğlu'nun karşıoyuyla ve oyçokluğu ile;

6 - 8. maddesinin,

A) Birinci fıkrasının,

a - (a) bendine yönelen iptal isteminin reddine Muhittin Taylan, Kani Vrana, Lütfi Ömerbaş, Hasan Gürsel ve Ahmet H. Boyacıoğlu'nun karşıoylariyle ve oyçokluğu ile;

b - (b) bendinin tümüne yönelen iptal isteminin reddine Hasan Gürsel'in karşıoyuyla ve oyçokluğu ile;

c - (b) bendinde yer alan "doğrudan doğruya üniversite öğretim üyelerinden soruşturmacı tayin ederek sonucu" biçimdeki kurala yönelen iptal isteminin reddine Muhittin Taylan, Kani Vrana,

E. Sayısı:1973/38

K. Sayısı:1975/23

Lütfi Ömerbaş, Hasan Gürsel, Şevket Müftügil ve Ahmet H. Boyacıoğlu'nun karşıoylarıyla ve oyçokluğu ile,

ç - (c) bendine yönelen iptal isteminin reddine oybirliği ile,

B) Son fıkrasının iptaline 25/2/1975 gününde Esas: 1973/37, Karar: 1975/22 sayı ile karar verilmiş bulunduğundan bu konuda yeniden karar verilmesine yer olmadığına oybirliğiyle,

7 - 10. maddesinin birinci ve altıncı fıkralarına yönelen iptal isteminin reddine oybirliğiyle,

8 - 22. maddesinin birinci fıkrasında yer alan "Yüksek öğretim Kurulunun göstereceği" deyiminin iptaline 25/2/1975 gününde Esas: 1973/37, Karar: 1975/22 sayı ile karar verilmiş bulunduğundan bu konuda yemden karar verilmesine yer olmadığına oybirliğiyle,

9 - 29. maddesinin, (a) ve (ç) bentlerinin iptallerine 25/2/1975 günlü, Esas: 1973/37 Karar: 1975/22 sayı ile karar verilmiş bulunduğundan bu konuda yeniden karar verilmesine yer olmadığına oybirliğiyle.

10 - 30. maddesinin Anayasaya aykırı olduğuna ve iptaline Halit Zarbun, Ahmet Salih Çebi ve Nihat O. Akçakayalıoğlu'nun karşıoylarıyla ve oyçokluğu ile;

11 - 38. maddesinin,

A) Birinci fıkrasında yer alan "esaları Yüksek Öğretim Kurulunca tesbit edilecek" deyiminin iptaline 25/2/1975 günlü, Esas: 1973/37, Karar: 1975/22 sayı ile karar verilmiş bulunduğundan bu konuda yemniden karar verilmesine yer olmadığına oybirliğiyle;

B) Dördüncü fıkrasına yönelen iptal isteminin reddine oybirliğiyle;

12 - 43; maddesinin,

A) Üçüncü fıkrasına yönelen iptal isteminin reddine Muhittin Taylan, Kani Vrana, Şevket Müftügil, Adil Esmer ve Ahmet H. Boyacıoğlu'-nun karşıoylarıyla ve oyçokluğu ile;

B) Son fıkrasında yer alan "Yüksek Öğretim Kurulunun talebi ve" deyiminin iptaline 25/2/1975 günlü, Esas: 1973/37, Karar: 1975/22 sayı ile karar verilmiş bulunduğundan bu konuda yeniden karar verilmesine yer olmadığına oybirliğiyle;

13 - 52. maddesinin birinci fıkrasında yer alan "ve Yüksek Öğretim Kurulunun önerileri" deyiminin iptaline 25/2/1975 gününde Esas: 1973/ 37, Karar: 1975/22 sayı ile karar verilmiş bulunduğundan bu konuda yeniden karar verilmesine yer olmadığına oybirliğiyle;

14 - 56. maddesinin birinci fıkrasında yer alan "Yüksek Öğretim Kurulunun yapacağı plan ve programlar uyarınca" deyiminin iptaline 25/2/1975 gününde Esas: 1973/37, Karar: 1975/22 sayı ile karar verilmiş olduğundan bu konuda yeniden karar verilmesine yer olmadığına oybirliğiyle;

15 - 57. maddesine yönelen iptal isteminin reddine oybirliğiyle,

16 - 61. maddesinin son fıkrasının iptaline 25/2/1975 gününde Esas: 1973/37, Karar: 1975/22 sayı ile karar verilmiş bulunduğundan bu konuda yeniden karar verilmesine yer olmadığına oybirliğiyle;

17 - 66. maddesinin,

A) Üçüncü fıkrasındaki "Zabita, suçların ve suçluların kovuşturulması için, herhangi bir davet ve izne bağlı olmaksızın, üniversite binalarına ve eklerine her zaman girebilir" hükmüne yönelen iptal isteminin reddine Muhittin Taylan, Kani Vrana, Muhittin Gürün ve Şevket Müftügül'in karşıoylarıyla ve oyçokluğu ile,

B) Aynı fıkranın "Bu takdirde, giriş sebebinin niteliğine göre ilgili üniversite rektörlüğü veya bağımsız fakültelerin dekanlığı teşebbüsten haberdar edilebilir". Biçimindeki hükmünün iptaline 25/2/1975 gününde, Esas: 1973/37, Karar: 1975/22 sayı ile karar verilmiş bulunduğu bu konuda yeniden karar verilmesine yer olmadığına oybirliğiyle;

18 - 69. maddesinin,

A) Birinci fıkrasının Anayasa'ya aykırı olduğuna ve iptaline oybirliğiyle,

B) İkinci fıkrasının iptaline 25/2/1975 gününde Esas: 1973/37, Karar: 1975/22 sayı ile karar verilmiş olduğundan bu konuda yeniden karar verilmesine yer olmadığına oybirliğiyle,

C) Son fıkranın birinci fıkra yönünden de uygulama yeri kalmadığından 22/4/1962 günlü, 44 sayılı Kanunun 28. maddesinin ikinci fıkrası uyarınca iptaline oybirliğiyle,

19 - 70. maddesinin,

A) 22/4/1962 günlü, 44 sayılı Kanunun 28. maddesinin ikinci fıkrası uyarınca uygulama olanağı kalmadığı nedeniyle iptaline yer olmadığına, Muhittin Taylan, Kani Vrana, Ziya Önel, Lütfi Ömerbaş, Hasan Gürsel, Ahmet Salih Çebi ve Ahmet H. Boyacıoğlu'nun karşıoylarıyla ve oyçokluğu ile,

B) Birinci fıkrasının (a) bendinde yer alan, görevli bulunanların tümünün veya bir kısmının yönetim görevlerine son vermeye ilişkin kurala yönelen iptal isteminin reddine oybirliğiyle,

C) Birinci fıkrasının (a) bendinde yer alan "Yönetim görevlerine son verilenlerin yerine yenilerini seçmek" biçimindeki kurala yönelen iptal isteminin reddine Muhittin Taylan, Kani Vrana, Ahmet Salih Çebi, Adil Esmer ve Ahmet H. Boyacıoğlu'nun karşıoylarıyla ve oyçokluğu ile,

Ç) Birinci fıkrasının (b) bendine yönelen iptal isteminin reddine oybirliğiyle,

D) Birinci fıkrasının (c) bendine yönelen iptal isteminin reddine Muhittin Taylan, Kani Vrana, Hasan Gürsel, Şevket Müftügül, Adil Esmer Nihat O. Akçakayalıoğlu ve Ahmet H. Boyacıoğlu'nun karşıoylarıyla ve oyçokluğu ile,

E) Son fıkrasına yönelen iptal isteminin (b) bendi yönünden reddine oybirliğiyle,

F) Son fıkrasındaki kuralın aynı maddenin (c) bendi yönünden iptaline 25/2/1975 gününde Esas: 1973/37, Karar: 1975/22 sayı ile karar verilmiş olduğundan bu konuda yeniden karar verilmesine yer olmadığına oybirliği ile;

20 - 72. maddesinin,

A) "Üniversite, fakülte ve bunlara bağlı kurumlarca alınacak harç ve ücretler" biçimindeki kuralın sadece "Ücret" bakımından Anayasaya aykırı olduğuna ve yalnız "Ücret" yönünden iptaline Halit Zarbun, Ziya Önel, Ahmet Koçak, Muhittin Gürün, Lütfi Ömerbaş, Ahmet Salih Çebi ve Nihat O. Akçakayalıoğlu'nun karşıoylarıyla ve oyçokluğu ile,

B) Bu kurala yöneltilen iptal isteminin "harç" açısından reddine oybirliğiyle;

21 - 73. maddesinin,

A) Birinci fıkrasının birinci tümcesinde yer alan kuralın, sadece "ücret" bakımından uygulama yeri kalmadığından yalnız "ücret" yönünden,

B) Yine birinci fıkrasının "Kanunun 6 ncı maddesinin (f) fıkrasına göre öğrencilerden alınacak ücret ve harçlar, yıllık 3000 lirayı geçmemek üzere her üniversitede kurulacak "Öğrenci fonu" na yatırılır." tümcesi ile aynı fıkranın sondan bir önceki tümcesinde yer alan "denetim" deyiminin harç açısından Anayasa'nın 61. ve malî denetime olanak vermemesi yönünden de Anayasa'nın 127. maddeleri hükümlerine aykırılığı nedeniyle,

İptallerine 25/2/1975 gününde Esas: 1973/37, Karar: 1975/22 sayı ile karar verilmiş bulunduğundan bu konularda yeniden karar verilmesine yer olmadığına oybirliğiyle;

22 - 74. maddesinin birinci fıkrasında yer alan "ve Yüksek Öğretim Kurulunun onayı" deyiminin iptaline 25/2/1975 günlü, Esas: 1973/37, Karar: 1975/22 sayı ile karar verilmiş bulunduğundan bu konuda yeniden karar verilmesine yer olmadığına oybirliğiyle;

23 - 82. maddesinin ikinci fıkrasının "Karadeniz Teknik" sözcükleri ile başlayıp "hükümleri saklıdır" sözcükleri ile biten birinci tümcesinin iptaline 25/2/1975 gününde, Esas: 1973/37, Karar: 1975/22 sayı ile karar verilmiş bulunduğundan bu konuda yeniden karar verilmesine yer olmadığına oybirliği ile;

24 - 83. maddesi ile geçici 1. maddesinin üçüncü fıkrasına ve geçici 2. maddesine yönelen iptal istemlerinin reddine oybirliğiyle;

II. Bu kararımızın (I) sayılı bölümünün 10. ve 18. maddelerindeki iptal hükümlerinin Anayasa'nın değişik 152. maddesinin ikinci fıkrası uyarınca kararın Resmî Gazete'de yayımlandığı günden başlayarak bir yıl sonra yürürlüğe girmelerine oybirliğiyle;

11, 12, 13, 14 ve 25 Şubat 1975 günlerinde karar verildi.

Başkan
Muhittin Taylan

Başkanvekili
Kâni Vrana

Üye
Kemal Berkem

Üye
Halit Zarbun

Üye
Ziya Önel

Üye
Abdullah Üner

Üye
Ahmet Koçak

Üye
Muhittin Gürün

Üye
Lütfi Ömerbaş

Üye
Hasan Gürsel

Üye
Ahmet Salih Çebi

Üye
Şevket Müftügil

Üye
Adil Esmer

Üye
Nihat O.
Akçakayalıoğlu

Üye
Ahmet Salih Çebi

1 - 1750 sayılı Kanunun 3. maddesinin (b) bendi hakkında:

"Anayasanın yürürlüğe girmesi" Kenar Başlığını taşıyan 157. maddesinin birinci fıkrasının "Bu Anayasa halkoyuna sunulup kabul edilince Türkiye Cumhuriyeti Anayasası olur ve halk oyu sonuçlarıyla beraber derhal Resmî Gazete'de yayımlanır" biçimindeki hükmü uyarınca 20/7/1961 günlü, 10859 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak aynı günde yürürlüğe girmiş bulunan 9/7/1961 günlü, 334 sayılı "Türkiye Cumhuriyeti Anayasası"nın 2. maddesine göre, Türk Devleti millî bir devlettir ve 3. maddesi uyarınca da, ülkesi ve milletiyle bölünmez bir bütün teşkil etmektedir. Bu bakımdan "Türk Devleti" kavramı, Anayasa'nın 54. maddesinde açıkça belirlendiği üzere, Türk Devletine yurtdaşlık bağı ile bağlı bulunan kişilerin, yani Türk Ulusunun bölünmez bütünlüğü üzerine kurulmuş tek yapılı bir devleti tanımlamaktadır.

Öte yandan, bu ana temele dayanarak "Türk Milliyetçiliği" de, Anayasanın Başlangıç bölümünde "Bütün fertlerini, kaderde, kıvançta ve tasada ortak, bölünmez bir bütün halinde, millî şuur ve ülküler etrafında toplayan ve milletimizi, dünya milletleri ailesinin eşit haklara sahip şerefli bir üyesi olarak millî birlik ruhu içinde daima yüceltmeyi amaç bilen" bir milliyetçilik olarak nitelenip saptanmış bulunmaktadır.

Buna karşılık "milliyetçilik" tek başına, yani soyut olarak ele alındığında veya bir yasada böylece kullanıldığında, içeriğiyle kapsamı ve sınırı, çeşitli düşünce ve benimsemelere göre değişik biçim ve ölçülerle gösterilebilen ve başka başka yönlere çekilmesi olasılık ve olanağı bulunan çok geniş bir deyim ve kavram olmaktadır.

İşte, Kurtuluş Savaşındanberi süregelen Atatürk Devrim ve ilkelerine bağlı tarihsel süreç doğrultusundaki devlet ve millet yaşam ve varlığı yönünden çok sakıncalı olan böyle bir durumun yaratabileceği sonuçları önlemek amacıyla Anayasamız, Türk Milliyetçiliğinin niteliğini başlangıç bölümünde çok belirgin bir biçim ve ölçüde saptama yolunu seçmiştir. O halde, bu deyim ve kavrama bir yasada yer verilirken, bu Anayasal gereğe uyularak iki kesin yoldan birini seçmek zorunluğu vardır. Ya, Anayasada öngörülen milliyetçilik diye söz edilmeli veya Anayasadaki nitelendirme bu deyim kullanılacağı yasada olduğu gibi aktarılmalıdır ki, Anayasamızın amaç edindiği ve devlet kavramı ile varlığı için esas aldığı "Bölünmez Türk Milleti" varlığı gibi, "Bölünmez Türk Milliyetçiliği" deyim ve kavramı belirtilmiş olsun.

Tersine, milliyetçilik deyim ve kavramı bir yasaya tek başına yani bir nitelemeye bağlı tutulmadan soyut olarak konulursa o vakit içeriğiyle kapsamı ve sınırı, çeşitli yönlerde çekilerek uygulamalara geçilmesi olanak içine girdiği, gibi değişik görüş sahipleri bu kavrama kendi görüş, düşünce ve benimsemeleri doğrultusunda yapacakları bir yorumla birbirinden ayrımlı bir içerik, kapsam ve sınır tanıyabilirler bu ise, devlet ve millet yaşamında sakıncalı sonuçlara neden ve

başlangıç olabilir. Türk Milliyetçiliği deyim ve kavramının Anayasaya bir nitelendirmeye bağlı tutularak konulmasının dikkatli ve titiz çalışmalara dayanması bundandır.

Nitekim, bu deyim 1750 sayılı Kanunun 3. maddesinin (b) bendindeki gibi bir nitelendirmeye bağlı tutulmadan kullanılmasını uygun bulan çoğunluktaki sayın üyeler dahi, karar yerinde, "milliyetçilik" sözcüğünün maddede yer almasının sadece üniversite gençliğinin, Anayasanın başlangıç bölümünde özü belirtilen "Türk Milliyetçiliği" doğrultusunda yetiştirilmesi amacına yönelik bulunduğunu belirtmişlerdir.

İptali istenen hükümde kullanılan "millî tarih şuuruna sahip" ve "örf ve adetlerine bağlı" deyimleriyle anlatılmak istenen kavramların "Türk Milliyetçiliği" ni nitelendirmekte olduğu söylenemez. Sınırlan ve tanımlan belli ve kesin olmayan bu hükümdeki "örf ve adetlerine" deyimini başka bir iptal davası üzerine Anayasa Mahkemesince Anayasa'ya uygunluk denetiminden geçirilerek 25/2/1975 gününde Esas: 1973/37, Karar: 1975/22 sayı ile iptal edilmiş bulunduğu gibi, "millî tarih şuuruna sahip" deyimine gösterilmek istenen kavram da, çeşitli amaçlarla bir çok yönlerde çekilebilecek bir nitelik gösterdiğinden, "Türk Milliyetçiliği" ni Anayasa'daki gibi nitelendirmeye yeterli sayılamaz.

Esasen, Hükümetçe hazırlanmış bulunan Üniversiteler Kanun tasarısının 3. maddesinin (b) bendinde (... Anayasa'da ifadesini bulan "Türle Devletin ve devriminin ilkelerine" bağlı ve millî karakter sahibi vatandaşlar olarak yetiştirmek) biçiminde oldukça yeterli bir deyim yer verildiği halde, Millî Eğitim Komisyonunda bu deyim tasarıdan çıkarılarak yerine (...millî tarih şuuruna sahip, vatanına, Örf ve adetlerine bağlı, milliyetçi...) deyimini konulmuştur ki, sonuçta bu biçimde yasalaşan (b) bendi metni ile, yukarıda açıklandığı üzere, yorum yoluyla yapılacak bir tanımlama ile kimi kez Anayasanın Başlangıç Bölümündeki nitelendirmenin sınırları dışına çıkarılarak veya taşırılarak kullanılacak soyut bir milliyetçilik kavramının, Anayasanın temel ilkelerine ters düşecek amaçlara alet edinilerek kullanılması olasılığı ve olanağı yaratılmış demektir.

O halde, Anayasa'da nitelendirme yoluyla tanımlı yapıp sınırlarıyla belirlenen ve içeriği saptanan milliyetçilik ilkesine tüm uygun yeni bir düzenlemeye olanak sağlanması için 3. maddenin (b) bendinde yer alan "ve milliyetçilik" deyiminin iptaline karar verilmesi gerektiği düşüncesiyle, bu konudaki iptal isteminin reddi kararına karşıyız.

II - Kararın sonuç kesiminin 1. maddesinin 2., 6/A - a ve c, 12/A ve 19/A, C ve D fıkralarına, sayın Ahmet H. Boyacıoğlu'nun karşıoy yazısında açıklanan nedenlere katılmak yoliyle karşıyız.

III - Kararın sonuç kesiminin I. maddesinin 17. fıkrasının (A) bendine de, 25/2/1975 günlü, Esas: 1973/37, Karar: 1975/22 sayılı kararın sonuç kesiminin 17. fıkrasının (A) bendi hakkındaki karşıoy yazımızda belirttiğimiz nedenlerle karşıyız.

Başkan
Muhittin Taylan

Başkanvekili
Kani Vrana

KARŞIOY YAZISI

A) İlk inceleme:

Anayasa'nın değişik 149. ve 44 sayılı Yasanın 25 nci maddesinin birinci bendiyle 21. maddesinin üçüncü bendi hükümleri uyarınca, Siyasî Partilerin, Kanunların Anayasa'ya aykırılığı iddiasıyla Mahkememize başvurabilmeleri için tüzüklerine göre, en yüksek merkez organlarının, en az üye tam sayısının salt çoğunluğu ile karar almaları gerekmektedir.

C.H.P. Tüzüğü'nün 24 ve 25 inci maddeleri hükümlerince, partinin en yüksek merkez karar organı olan parti meclisinin gönderilen karar örneğinden toplantıya ve karara katılan üyelerin kimlikleri anlaşılamadığından başvurma yetkisi veren kararın katılanları imzalarıyla birlikte gösteren onanlı tam örneğinin getirilmesi gerekir.

B) Esasın incelenmesi:

I. Anayasanın 120. maddesinde, üniversite özerkliğinin bu maddede belirtilen kurallar içinde uygulanacağı ve bu özerkliğin üniversite binalarında ve eklerinde suçların ve suçluların kovuşturulmasına engel olmayacağı belirlenmiştir.

Millî Güvenliği ve Kamu Düzenini ilgilendiren önemli suçların kovuşturulmasının gizli, yürütülmesi zorunlu olan hallerde (Önceden haber verme) nin sakıncalı görüldüğü ve 1750 sayılı yasanın 66 ncı maddesinin 3 fıkrasında bu deyim (haber verebilir) biçiminde düzenlendiği anlaşıldığından bu düzenlemenin özerkliğe ve Anayasa'ya aykırı düşmediği görüşündeyim.

II. Üniversitelerin Kuruluş ve işleyişleri, organları ve bunların seçimleriyle görev ve yetkileri üzerinde, Devletin gözetim ve denetim hakkı bulunduğu ve bu hakkın kullanılması usullerinin Kanunla düzenlenmesi Anayasa'nın 120. maddesi gereği olup, 1750 sayılı Yasanın 5 inci maddesinde belirlenen Yüksek Öğretim Kurulunun Kuruluş ve işleyişini gösteren kurallarında (gözetim) kavramı içinde bu ereğe uygun olarak düzenlenmiş olması sebebiyle bu maddenin Anayasa'ya aykırı bir yönü bulunmamaktadır.

III. Çoğunluk kararında; 1750 sayılı Yasanın, Yüksek Öğretim Kurulunun Kuruluş ve İşleyişini gösteren 5 inci maddesinin iptal edilmiş olmasına dayanılarak gerek 6 ncı maddesinde, gerek diğer maddelerinde bu kuruma ilişkin kuralların da üniversiteler yönünden 44 sayılı Yasanın 28 nci maddesi işletilerek iptalleri yoluna gidilmiştir.

Oysa, gerekçesinde de açıklandığı üzere 28. madde, "iptal davası açılması veya itiraz yoluyla yapılan müracaat, bir kanunun belirli madde ve hükümlerini hedef tutuyorsa, bazı hallerde bu madde ve hükümlerin iptali neticesinde aynı Kanununun müracaatta istihdaf edilmeyen, diğer bazı madde veya hükümlerinin gayri kabili tatbik hale gelebileceği ve bu gibi maddelerin uygulanması hukuk düzeninde keşmekeş doğurabileceği" düşünülerek bu sakıncaları önlemek ereğiyle düzenlenmiştir.

O halde, 28 inci maddenin,

1) Yalnız müracaatta istihdaf edilmeyen maddeler hakkında işletilmesi, müracaat edilenlerin Anayasal denetime tabi tutulması,

2) O madde veya hükümlerin uygulanamaz hale gelmiş bulunması gerekmektedir.

İtiraz konusu olayda ise 1750 sayılı Kanunun (yok) ün varlığına ilişkin 4 üncü maddesinin iptali istemi Anayasa Mahkemesince red edildiğinden bu Kuruluş ortadan kalkmamış ve üniversiteler dışında da olsa uygulanma olanağını yitirmemiş bulunduğu için müracaatta bu Kurula ilişkin olarak ileri sürülen iptal sebepleri varit midir, değil midir birer birer ele alınıp, Anayasa'ya uygunluk denetimine tabi tutulması gerekirdi.

Bu nedenlerle çoğunluk kararının 28 inci maddenin uygulanmasına ilişkin kesimlerine karşıyım.

Üye

Kemal Berkem

KARŞIOY YAZISI

A) 20/6/1973 tarih ve 1750 sayılı Üniversiteler Kanununun 30 uncu maddesine ilişkin olarak:

1750 sayılı Kanunun, çoğunluğun oylarıyla iptal edilen 30 uncu maddesinin ikinci fıkrası, "Bölüm veya kürsü başkanınca gösterilecek aday, fakülte yönetim kurulunun teklifi ve Üniversite Yönetim Kurulunun onayı üzerine, rektör tarafından iki yıl için tayin edilir. Gerekli görülenlerin tayinleri iki defaya mahsus olmak ve başlangıçtan itibaren toplam olarak altı yılı geçmemek üzere iki defa yenilenebilir. Tayinleri yenilenmeyen asistanların üniversite veya buna bağlı kurumlarla ilişkileri kendiliğinden kesilmiş sayılır." hükmünü taşımaktadır.

Çoğunluk, bu hükmü, .asistanların herhangi bir disiplin ve ceza koğuşturmasına tabi tutulmadan sırf belli bir süre doldu diye görevlerinden uzaklaştırılmalarına imkân vererek, serbest çalışma ve araştırma güvenini yok edici, hukuk devleti ilkesine ve Anayasa'nın 120 nci maddesine ters düşücü bir nitelik taşıdığından ve yargı mercilerine başvurmayı önleyici bir görüntüsü olduğundan bahisle, Anayasa'ya aykırı görerek iptal etmiştir.

Oysa bu hüküm, asistanların serbestçe çalışma, araştırma ve neşriyat yapma haklarını hiçbir şekilde kısıtlamamak tadır. Aksine onları çalışmaya, araştırmaya ve yayında bulunmaya teşvik ve mecbur etmektedir. Onların ilk iki yılı verimli geçirmelerini sağlamaktadır. Öte yandan, bu dönemi başarısız geçirenlerin üniversite gibi bilimsel başarı ve liyakatin vazgeçilmez bir unsur olduğu kuruluşlarda, kadroları gereksiz yere kapatmaları önlemektedir. Arkadan gelecek yetenekli kuşakların üniversiteye intisaplarını mümkün kılmak üzere, kadroların açılmasını, akademik kariyerin başarısız ve liyakatsizlerden arınmasını mümkün kılmaktadır. Kaldı ki, atama ve atamanın yenilenip yenilenmemesi konusunda, tamamen Özerk üniversite organları yetkili kılınmıştır. Üniversite dışında bir müdahale veya başka bir otoriteye yetki verilmesi gibi bir durum yoktur. Üniversite içinde de tek bir organ ve kişiye değil, maddede yazıldığı gibi, geniş kapsamlı organlara yetki verilmiştir ki, bu durumun güvensizlik değil, güven verici bir durum yarattığında kuşku yoktur. Bundan başka, maddede yapılan işlemlere karşı yargı yolunu kapayan bir görüntü asla mevcut değildir. Esasen, yargı yolu konusunda, genel hükümlerin gözönünde tutulması gerekir. Bu maddede, işlemlere karşı idarî yargı yoluna başvurulmasını içeren bir hüküm bulunması beklenemezdi. Çünkü, bu konuyu, idarî kazaya ilişkin mevzuat çözümlemekteydi. Öte yandan söz konusu hükmün içeriği ile, disiplinler ve cezai kovuşturmanın karıştırılması ve bu kavramlar arasında ilgi kurulmasında maddenin öngördüğü ve yukarıdanberi açıklanan espri ile bağdaşmamaktadır. Bütün bu öneriler muvacehesinde, söz konusu hükme yönelen itirazın reddi ve maddenin iptal edilmemesi gerekirdi. Kural, hukuk devleti ilkesine ve Anayasanın 120." maddesine tamamen uygundur. Bu nedenle çoğunluğun kararına muhalifim.

B) Aynı Kanunun 72/A maddesine ilişkin olarak:

Çoğunluk, 1750 sayılı Yasanın 72. maddesinin (c) bendinde yer il alan "Üniversite, fakülte ve bunlara bağlı kurumlarca alınacak harç ve ücretler" biçimindeki kuralın, sadece "ücret" bakımından iptaline karar vermiştir. Bu karara aşağıdaki nedenlerle karşıyım.:

1 - Öğrenimin sağlanması konusunda devletin ödevi Anayasanın 50 nci maddesiyle özel bir biçimde düzenlenmiştir. Bu konuda, devlete görev yükleyen başkaca özel bir kural da yoktur.

2 - Belli bir konuda özel hüküm varken, genel hükümlerin uygulanamayacağı hukukun maruf bir ilkesidir. Böyle olunca çoğunluğun gerekçesini, Anayasanın 50 nci maddesindeki özel hüküm yerine 10 ncu maddesindeki genel hükme dayandırması hukuk tekniğine aykırıdır. Böylesine bir yorumla, paralı yüksek öğretimin, Anayasa'nın 10 ncu maddesi uyarınca "iktisadi engel" sayılması olanaksızdır. Şu halde, sorunu 50 nci maddeye göre çözmek gerekir. Bu maddede ise yüksek öğretimin parasız olacağına dair bir kural yoktur. Böyle bir hüküm 50 nci maddede olmadığı gibi Anayasanın öteki maddelerinde de mevcut değildir.

3 - Anayasanın 50 nci maddesine göre, parasız olan, sadece ilk öğretimdir. Anayasa koyucu yüksek öğretimin de mutlaka parasız olmasını arzulasaydı bunu ilköğretim için yaptığı gibi, 50 nci maddede açıkça belirtirdi. Belirtmediğine göre, yüksek öğretim, devletin mali gücüne göre paralı da olabilir. Parasız da olabilir. Böyle olması da doğaldır. Çünkü bu suretle öğretimi sağlamakla ödevli kılınan devletin gücü, mali olanakları gözönünde tutulmuş olmaktadır. Böylece gerçekçi ve ülke koşullarına uygun davranılmıştır.

4 - Vergiler kamu hizmetlerinin tüm giderlerini karşılamaya yetmeyebilir. Vergi dışı mali kaynaklara ihtiyaç doğabilir. Vergi dışı mali kaynakların sağlanmasında öncelikle belirli kamu hizmetlerinden yararlananlara başvurulması doğaldır. Bunlar finans ilminin her yerde uygulanan maruf ilkeleridir. Vergi vermek, bazı kamu hizmetlerinden yararlanma karşılığı ücret ödenmesine engel sayılamaz. Bazı kamu hizmetlerinden ücretle yararlanıldığı her zaman, her yerde görülmektedir. Böyle bir ücret, Anayasa'nın 61. maddesindeki "benzer mali yükümler" sözcüğünün kapsamına girer. Anayasanın 61 nci maddesi, yüksek öğrenim karşılığında ücret alınmasına olanak tanımaktadır.

5 - Kaldığı, Anayasa Mahkemesi 1739 sayılı Kanunun 38 nci maddesine ilişkin davada (Yüksek öğretim paralıdır) kuralının Anayasa'ya aykırı olmadığına karar vermiştir. Bu kez aynı kuralı, Anayasaya aykırı bularak çelişkiye düşmektedir.

6 - Yüksek öğretimin parasız olması tezi, mukayeseli hukuk açısından da tutarsızdır. Gerçekten Amerika, İngiltere, Almanya, Fransa gibi belli başlı demokratik ülkelerde, öğrencilerden alınan ücretler, üniversitelerin malî gücünün önemli bir bölümünü oluşturmaktadır. (Bakınız Ord. Prof, Dr. E. Hirsch, Dünya Üniversiteleri)

7 - Ülkemizde, yüksek öğrenim çağına girenlerin sayısı her yıl artmakta ve bunların büyük bir kısmı yüksek öğrenim kurumlarına giremeyerek dışarda kalmaktadır. Malî gücündeki yetersizlik, nedeniyle, Devlet bu gençlere yüksek öğrenim yaptıramamaktadır. Ülkenin iktisadî gelişmesi ve malî kaynakları bu soruna vergi dışında, resim ve harçlar dışında (benzeri malî yükümleri) kanunla getirmeden çözmeye elverişli değildir. Aksini savunmak ülke gerçeklerine ters düşer ve gerçeğe uymaz. Yüksek öğrenimden yararlananlardan ücret alınmasının ise, sorunun çözümlenmesine katkıda bulunacağı ve hızlandıracağı kuşkusuzdur. Bu nedenle çoğunluğun kararı Anayasa'nın 53/61, 50 nci maddelerine aykırıdır.

8 - Sayısı ve kontenjanı mahdut ve yetersiz yüksek öğrenim kurumlarına, çoğunlukla, büyük şehirlerdeki orta Öğrenim kurumlarından ve özel dershanelerden yararlananlar girebilmektedirler. Giriş kayıtlamaları, bu sonucu doğurmaktadır. Bu durum, fırsat eşitliğini Anadolu kasabalarında

E. Sayısı:1973/38

K. Sayısı:1975/23

okuyanlar aleyhine bozmaktadır. Yüksek öğretim kurumlarında okuyan varlıklı kişilerden ücret alarak, Devlete malî güç sağlamanın doğal bir sonucu olarak Yüksek öğretim kurumlarını yaygınlaştırmamanın yarattığı fırsat eşitsizliği çoğunluğun gözünden kaçmıştır.

Oysa fakir öğrencilerden ücret almamak, ya da bu gibilere Anayasanın 50/3 üncü maddesi uyarınca gerekli yardımları yapmak suretiyle, çoğunluk kararında işaret edilen fırsat eşitsizliğini ve sosyal adalete aykırı uygulamaları ortadan kaldırmak mümkündür.

9 - Finans imkânları yaratmak yerine, Devletin görevli olduğu kamu hizmetlerinin yerine getirilmesinde bazı önceliklerin tavsiye edilmesi de, yararsız tatbiki olanaksız ve tüm kamu hizmetlerini aksatabilme imkânı yönünden, sonucu başansız, bir yöntem olur.

Yukardaki nedenlerle çoğunluğun kararma katılmıyorum.

Üye

Halit Zarbun

KARŞIOY YAZISI

Çoğunluğun 1750 Üniversiteler Yasasının 70. maddesinin A bendinin, 44 sayılı Kanunun 28. maddesinin, ikinci fıkrası uyarınca uygulama olanağı kalmadığı nedeniyle iptaline yer olmadığına dair kararına Sayın Ahmet H. Boyacıoğlu'nun ve 72. maddesinin A bendinde yer alan, üniversite, fakülte ve bunlara bağlı kurumlarca alınacak harç ve ücretler biçimindeki kuralın sadece ücret bakımından Anayasaya aykırı olduğuna ve yalnız ücret yönünden iptaline ilişkin karar kısmına da Sayın Muhittin Gürün'ün karşıoy yazılarında açıkladıktan nedenlerle katılmıyorum.

Üye

Ziya Önel

KARŞIOY YAZISI

Üniversite, fakülte ve bunlara bağlı kurullarca alınan ücret sorunu:

20/6/1973 günlü, 1750 sayılı Üniversiteler Kanunun, üniversitelerin gelir kaynaklarını saptayan 72. maddesinin (c) bendinde ücretlere de yer verilmiştir.

Anayasanın 50. maddesinin ikinci fıkrası, ilk öğrenimin Devlet okullarında parasız olacağı kuralını getirdiği halde yüksek Öğretimin de Devletçe parasız olarak sağlanacağına ilişkin Anayasada herhangi bir metne yer verilmemiştir. Aynı maddenin üçüncü fıkrası hükmüne göre de, maddî imkânlardan yoksun başarılı öğrencilere Devlet tarafından gereken yardımın yapılması zorunluğu öngörülmüştür.

Anayasa, 50. maddesiyle halkın öğrenim ve eğitim ihtiyaçlarını sağlamayı Devlete başta gelen bir sosyal ödev olarak vermekle beraber, 53. maddesiyle de bu ödevin yerine getirilmesinde Devletin iktisadi gelişme ve mali kaynaklarının yeterliği ölçüsünü de ilke olarak kabul etmiştir.

Anayasanın yukarıda açıklanan ilkeleriyle yüksek öğretimde varılmak istenen amaç ve Devletin bu alanda yüklendiği ödevin önem ve ağırlığı gözönünde tutularak, yüksek öğretimden yararlanan varlıklı öğrencilerden (ücret) namı altında bir para alınmasında Anayasa açısından sakınca bulunmadığı sonucuna varılmıştır.

Bu nedenle, çoğunluğun yüksek öğretimin parasız olması yolundaki görüşüne katılmıyorum.

Üye

Ahmet Koçak

KARŞIOY YAZISI

Yukarıdaki kararın (1973/38 - 1975/23) IV. bölüm, A alt bölümünün (1 - b) bendinde, 1750 sayılı üniversiteler Kanunun 3. maddesinin (b) bendinin üniversite öğrencilerinin (Milliyetçi) vatandaşlar olarak yetiştirilmelerine ilişkin hükmünün, Anayasanın öngördüğü (Türk Milliyetçiliği) kavramıyla eşit değerde olduğu gerekçesiyle Anayasaya aykırı olmadığı sonucuna varılarak davada bu hükme yönetilmiş olan iptal istemi ret olunmuştur.

Halbuki sözü geçen maddedeki (Milliyetçi) deyiminin madde için deki yeri ve buraya nasıl girdiği incelenirse aynı sonuca varmanın güçlüğü ortaya çıkar ve Anayasada öngörülenden tamamen değişik biçimde yorumlanmaya olanak sağladığı görülür.

Şöyleki:

a) Niteliği açıkça belli edilmeden soyut bir biçimde ve tek başına kullanılan (Milliyetçi) deyimi, herkesin düşüncesine göre ayrı içeriği olan, boyutları çok geniş bir kalıptır. Nitekim Nasyonal Sosyalist ve faşist ideoloji sahibi de kendisini (Milliyetçi) sayar, layikliği benimsemeyen, dini, Devlet idaresine hâkim kılmak isteyen de kendisini (Milliyetçi) sayar, etnik guruplara dayalı bir sistemde ise (Milliyetçi) deyimi bu guruplara göre mana alır.

Bu bakımdan, Anayasadaki gibi tanıımı yapılmadan soyut biçimde maddeye sokulmuş olan ve birbirine zıt yönlerde yorumlanmaya elverişli bulunan söz konusu deyimi Anayasadaki (Milliyetçi) deyimi ile eşmanada saymak mümkün değildir.

b) Söz konusu deyim 3. maddeye giriş biçimi de Anayasaya uygunluğu açısından kuşku verici bir görünümde olmuştur:

Hükümetçe hazırlanarak TBM Meclisine sunulmuş olan Üniversiteler Kanunu tasarısının 3. maddesinin b bendi şöyle idi: (b - Öğrencilerini bilim anlayışı kuvvetli, sağlam düşünceli aydınlar ve yüksek öğrenime dayanan mesleklerde tüm bilim ve uzmanlık kolları için iyi hazırlanmış bilgi ve tecrübe sahibi elemanlar, Anayasa'da ifadesini bulan Türk Devletinin ve Türk devriminin ilkelerine bağlı ve millî karakter sahibi vatandaşlar olarak yetiştirmek).

Tasarıdaki bu metne göre üniversitelerin, öğrencilerini, (Anayasa'da ifadesini bulan Türk Devletinin ve Türk devriminin ilkelerine bağlı ve millî karakter sahibi vatandaşlar olarak yetiştirmeleri) önerilmiş bulunuyordu.

Bu konular ise Anayasa'da şu suretle ifadesini bulmaktadır. Anayasa'nın başlangıç bölümünde, Türk Milletinin;

(Bütün fertlerini, kaderde, kıvançta ve tasada ortak, bölünmez bir bütün halinde, millî şuur ve ülküler etrafında toplayan ve milletimizi dünya milletleri ailesinin eşit haklara sahip şerefli bir üyesi olarak millî birlik ruhu içinde daima yüceltmeyi amaç bilen Türk Milliyetçiliğinden hız ve ilham alarak ve;

"Yurtta Sulh, Cihanda Sulh" ilkesinin, millî mücadele ruhunun, millet egemenliğinin, Atatürk Devrimlerine bağlılığın tam şuuruna sahip olarak;.....)

Bu Anayasa'yı kabul ve ilân ettiği dile getirilmekte ve Türk Devletinin ilkeleri ve nitelikleri de Anayasa'nın 1 - 9. maddelerinde gösterilmektedir,

Kanun tasarısı, üniversite öğrencilerinin, Türk devleti ve Türk devrimi ilkelerine ve bu yoldan da Anayasa'da tanımı yapılan (Türk Milliyetçiliği) ilkesine bağlı vatandaşlar olarak yetiştirilmesini önermiş iken T.B.M.M. kabul edilen 1750 sayılı Kanunla bu öneri uygun görülmeyle açıklanan Anayasa kurallarının dar bir bölümüne kısmen değişik ve kısmen cılız ifadelerle yer verilmiş ve bu arada Anayasa'daki tanımı ile herhangi bir ilişki kurulmadan (Milliyetçi) deyimini soyut biçimde metne alınmıştır.

Deyimin, maddeye, yukarıda açıklanan giriş biçimi üzerinde durulduğunda ve maddede yer verilen öteki deyimler ile birlikte ele alındığında, Anayasa'da tanımı yapılan (Türk Milliyetçiliği) kavramı ile eşdeğerde olduğunu benimsemekte zorluk çekilmektedir.

Özellikle tanımı yapılmayan soyut bir (Milliyetçi) deyiminin, ideolojik bir yoruma araç olarak kullanabilmeye ve bu suretle Anayasa ilkelerine aykırı bir yönde uygulama görebilmeğe elverişli olan niteliği, konudaki büyük sakıncayı gözler önüne sermeye yeterli sayılmaktadır.

Özetlemek gerekirse, maddede soyut biçimde yer almış olan (Milliyetçi) deyimini Anayasa'nın (Türk Milliyetçiliği) deyim ve ilkesine tam bir uygunluk göstermemektedir.

Öte yandan üniversite öğrencilerinin Anayasa'da tanımı yapılan birer Türk Milliyetçisi olarak yetiştirilmeleri de tartışma götürmez bir zorunluluktur.

Bu nedenle maddede yer alan soyut (Milliyetçi) deyimini iptal edilmeli, bu suretle doğacak boşluğun yerine (Anayasa'da ifadesini bulan Türk Milliyetçiliğine bağlı) deyiminin konulmasına olanak sağlamak için iptal kararının yürürlüğe giriş tarihi ayrıca belirlenmelidir.

2 - Yukarıki kararın IV, bölüm, A alt bölümünün 17. bendiyle, 1750 sayılı Kanunun 66. maddesinin üçüncü fıkrasında yer alan "zabıta, suçların ve suçluların kovuşturulması için, herhangi bir davet ve izne bağlı olmaksızın, üniversite binalarına ve eklerine her zaman girebilir" hükmünün Anayasa'ya uygun olduğu sonucuna varılarak bu hükme yönelen iptal isteminin reddine karar verilmiştir.

Halbuki 2559 sayılı Polis Vazife ve Selâhiyet Kanununun, 26/6/1973 günlü ve 1775 sayılı Kanunla değiştirilen 20. maddesinde yer alan ve bunun tıpkısı olan hüküm hakkında, daha önce açılmış bulunan iptal davası sonunda verilen 25/4/1974 günlü ve (1973/41 - 1974/13) sayılı (Resmî

Gazete: 14/9/1974, sayı: 15006) Anayasa Mahkemesi kararına ilişkin karşıoy yazımda da belirttiğim gibi sözü geçen hüküm Anayasa'ya aykırı olduğundan iptali gerekmektedir.

Bu konudaki gerekçeler, gün ve sayısı gösterilen karardaki karşıoy yazımda açıklanmış olduğundan burada tekrarı gereksiz bulunmuştur.

Aynı nedenlerle kararın bu konuya ilişkin bölümüne katılmıyorum.

3 - Kararın IV. bölüm, A alt bölümünün 20. bendinin (a) fıkrasıyla Üniversite öğretimi karşılığında devletin hiçbir şekilde ücret alamıyacağı ilkesi benimsenerek 1750 sayılı Kanunun 72. maddesinin (c) bendinde yer alan (ücret) e ilişkin hüküm Anayasa'ya aykırı bulunarak iptaline karar verilmiştir.

Kanımcı bu karar Anayasa'ya uygun değildir. Çünkü Anayasa'nın hiçbir maddesinde üniversite öğretiminin devletçe parasız sağlanacağı hakkında bir kural yoktur.

Üniversite öğretiminin özellikle güçsüzler açısından parasız olması hiç kuşkusuz istenen bir düzendir. Nitekim bunu dolaylı veya dolaysız biçimde sağlayan bir takım hükümler ve usuller getirilmiştir. 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanununun 38. maddesi buna örnek olarak gösterilebilir. Bunun yeterli ölçülere çıkartılması, hatta daha da ileri gidilerek parasız hale getirilmesi devletin çaba göstermesi gereken konuların başındadır.

Ancak yürürlükte olan Anayasa hükümleri açısından, parasız üniversite öğretimini devletin bir ödevi saymanın ve üniversite öğretiminden yararlananlardan yine bu işte kullanılmak, üzere bir ölçüde para almayı öngören bir kanun hükmünü Anayasa'ya aykırı bularak iptali yoluna gitmenin, yukarıda belirtildiği gibi, Anayasa'ya dayandırılması mümkün değildir.

Buna karşı Anayasa'da aksini belirten hüküm vardır. Nitekim Anayasa'nın 50. maddesinin ikinci fıkrasında ilk öğretimin devlet okullarında parasız olacağı açıkça gösterilmiş ve üniversite için böyle bir zorunluğa, Anayasa'nın gerek bu, gerekse öteki maddelerinde yer verilmemiş olduğuna göre, Anayasa'nın konuyu, devletin ve bu hizmetten yararlananların malî güçlerine göre düzenleme işini yasa koyucuya bıraktığı açıkça görülmektedir.

1750 sayılı Kanunun 72. maddesindeki (ücret) kuralı da Anayasa'nın verdiği bu yetkiye uygun olarak yasa koyucu tarafından kanuna konulmuştur.

Bu duruma göre, hükmün Anayasa'ya aykırı olduğunu benimsemek mümkün değildir.

Kaldı ki 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanununun 38. maddesi hakkında açılan iptal davası sonucunda verilen 26/3/1974 günlü, ve (1973/32-1974/11) sayılı Anayasa Mahkemesi kararıyla (Resmî Gazete: 21/6/1974-Sayı: 14922), sözü geçen maddede yer alan ye üniversite öğretimini de kapsayıcı nitelikte bulunan (yüksek öğretim paralıdır.) hükmünün Anayasaya uygun bulunduğuna ve davanın reddine karar verilmiştir.

Bu kararın gerekçesinde geniş biçimde açıklandığı gibi üniversite de dahil olmak üzere, yüksek öğretimin ilke olarak paralı olmasını, Anayasaya aykırı bulmaya imkân yoktur. Buna karşı yukarıki kararda, Anayasanın açık kuralları, tersine yorumlanarak zorlanmıştır ve bu suretle Anayasa Mahkemesinin, aralarında bir seneden az bir zaman bulunan iki kararı arasında çelişki meydana getirilmiştir.

Özetlenecek olursa 1750 sayılı kanunun 72. maddesinin (ücret) e ilişkin hükmü, gün ve sayısı gösterilen önceki Anayasa Mahkemesi kararının gerekçesinde geniş bir biçimde belirtilen ve ayrıca yukarıda da kısaca değinilen nedenlerle Anayasaya uygundur.

Bu yüzden kararın konuya ilişkin bölümüne katılmıyorum.

Üye

Muhittin Gürün

KARŞIOY YAZISI

1750 sayılı Üniversiteler Kanunun 3. maddesinin dava konusu (b) bendi, üniversiteleri, "öğrencilerini bilim anlayışı kuvvetli, millî tarih şuuruna sahip, vatanına, Örf ve adetlerine bağlı, milliyetçi ve sağlam düşünceli aydınlar ve yüksek öğrenime dayanan mesleklerde türlü bilim ve uzmanlık kolları için İyi hazırlanmış bilgili ve tecrübe sahibi, sağlam karakterli vatandaşlar olarak yetiştirmek" le görevli kılınmaktadır.

Anayasanın 2. maddesinde, "Türkiye Cumhuriyeti, insan haklarına ve başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, millî demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk devletidir." denilmektedir.

Anayasanın başlangıcında yer alan ilkeler arasında "bütün fertlerini, kaderde, kıvançta ve tasada ortak, bölünmez bir bütün halinde, millî şuur ve ülküler etrafında toplayan ve milletimizi dünya milletleri ailesinin eşit haklara sahip şerefli bir üyesi olarak millî birlik ruhu içinde daima yüceltmeyi amaç bilen Türk Milliyetçiliğinden hız ve ilham alarak." denilmekte ve böylece milliyetçilik ilkesinin tüm nitelikleri açıkça belirtilmektedir.

Hükümetçe hazırlanıp Millet Meclisine sunulan Üniversiteler Kanun tasarısının 3. maddesinde yer alan "öğrencilerini bilim anlayışı kuvvetli, sağlam düşünceli aydınlar ve yüksek öğrenime dayanan mesleklerde türlü bilim ve uzmanlık kadroları için iyi hazırlanmış bilgili ve tecrübe sahibi elemanlar, Anayasa'da ifadesini bulan Türk Devletinin ve Türk devriminin ilkelerine bağlı ve millî karakter sahibi vatandaşlar olarak yetiştirmek" biçimindeki hüküm, Millet Meclisi Millî Eğitim Komisyonunda "öğrencilerini bilim anlayışı kuvvetli, sağlam düşünceli, milliyetçi, millî tarih şuuruna sahip, vatanına, örf ve adetlerine bağlı aydınlar ve yüksek öğretime bağlı mesleklerde türlü bilim ve uzmanlık kadroları için iyi hazırlanmış bilgili ve tecrübe sahibi, sağlam karakterli vatandaşlar olarak yetiştirmek" biçimine dönüştürülmüş, Bütçe ve Plan Komisyonunda da kimi deyimlerin yerleri değiştirilerek, bent Yasama Meclislerince bu komisyonda oluşturulan biçimde yasalaştırılmıştır.

Millet Meclisinde geçen bu evrelerin ışığı altında göze çarpan ilk olgu, hükümet tasarısındaki "Anayasa'da ifadesini bulan Türk Devletinin ve Türk devriminin ilkelerine bağlı ve millî karakter sahibi" deyimlerinin bentten çıkarılarak, yerine "milliyetçi, millî tarih şuuruna sahip, vatanına, örf ve adetlerine bağlı" deyiminin konulmuş olmasıdır. Türk devletinin ve Türk devriminin ilkeleri, Anayasa'nın 1.-9. maddelerinde ve Anayasa metni içinde bulunan başlangıç bölümünde, özellikle bu bölümün üçüncü, dördüncü ve beşinci fıkralarında tüm açıklığıyla belirtilmiştir.

Hal böyle iken hükümet tasarısında yer alan Anayasa ilkeleri çıkarılıp yerlerine, "Milliyetçi" sözcüğü soyut bir biçimde konulmuş ve dava konusu bent, o yolda yasalaştırılmış olmakla Anayasa'nın güttüğü amaçtan uzaklaşmıştır.

Kurucu Mecliste Anayasa'nın 2. maddesi oluşturulurken milliyetçilik konusu üzerinde yapılan görüşme ve tartışmalar sonunda milliyetçi deyiminin sakıncalı görülerek maddeye sadece "millî" ilkesinin konulması ve Anayasa'nın başlangıç bölümünde de, soyut bir milliyetçilikten değil, "bütün fertlerini, kaderde, kıvançta ve tasada ortak, bölünmez bir bütün halinde millî şuur ve ülküleri etrafında toplayan ve milletimizi, dünya milletleri ailesinin eşit haklara sahip şerefli bir üyesi olarak millî birlik ruhu içinde daima yüceltmeyi amaç bilen Türk Milliyetçiliğinden" söz edilmesi, Üniversiteler Kanununun 3. maddesinin (b) bendinde yer alan niteliksiz, renksiz, bu nedenle de her yöne çekilebilirle olanağına açık ve ideolojik yorumlara elverişli bir "milliyetçi" deyiminin Anayasa'nın tanımladığı milliyetçilik ilkesine uygun olmadığını kanıtlayan önemli olgulardır. Bu nedenlerle Anayasa'ya ters düştüğü açık olan dava konusu bentteki "milliyetçi" deyiminin Anayasa'ya uygun bir düzenlemeye olanak sağlamak üzere iptal edilmesi gerektiği kanısındayım.

2 - Üniversiteler Kanununun 72. maddesinde yer alan ve "üniversite, fakülte ve bunlara bağlı kurumlarca alınacak harç ve ücretler" biçimindeki kuralın, sadece ücret bakımından Anayasa'ya aykırı olduğuna ve yalnız ücret yönünden iptaline karar verilmiştir.

Anayasa Mahkemesi, daha önce açılan bir dava sonunda 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanununun 38. maddesinde yer alan "yüksek öğretim paralıdır" kuralının Anayasa'ya aykırı olmadığına ve davanın reddine karar vermiştir. (26/3/1974 günlü ve 1974/2-1974/11 sayılı)

O karardaki, davanın reddine ilişkin gerekçeler bu kez verilen iptal kararına karşı olan oyların gerekçelerini oluşturmaktadır. Bu nedenle ayrıca bir karşıoy yazısı yazılmasına yer görmemektedir.

3 - Bu davada çoğunluğun görüşüne katılmadığım 4. madde, 8 inci maddenin birinci fıkrasının (a) ve (b) bentleri ve 70. madde ile ilgili karşıoy yazılan 25/2/1975 günlü ve 1973/37-1975/22 sayılı kararda açıklandığından bunların bu karar dolayısıyla yinelenmesine yer kalmamaktadır.

Üye

Lütfi Ömerbaş

KARŞIOY YAZISI

20/6/1973 günlü, 1750 sayılı Üniversiteler Kanununun kimi maddelerinin Anayasa'ya aykırılığı ileri sürülerek iptalleri hakkında Cumhuriyet Halk Partisi tarafından açılmış bulunan davaya ilişkin Esas 1973/38. Karar 1975/23 sayılı Mahkememiz kararının, çoğunluk görüşüne katılmadığım 4 üncü, 8 inci ve 70 inci maddeleri ile ilgili karşıoy gerekçem Ankara Üniversitesince aynı kanunun bir kısım maddelerinin iptali isteğiyle açılmış davanın esas 1973/37 karar 1975/22 sayılı kararı için yazdığım karşıoy yazısının birinci, ikinci ve üçüncü maddelerindeki gibidir.

Üye

Hasan Gürsel

KARŞIOY YAZISI

1 - 30. madde yönünden:

Asistanlık, öğretim üyesi olabilmek için öngörölmüş ilk aşamadır. Nev'ama öğretim üyeliğine namzetliktir. 1750 sayılı Kanunun 30. maddesi asistanlık süresini iki yıl olarak saptamıştır. Bununla birlikte gerekli görölenlerin tayinleri iki defaya mahsus olmak ve başlangıçtan itibaren toplanı olarak 6 yılı geçmemek üzere iki defa daha uzatılabilmesine imkân verilmiştir. İki yıl sonunda doçent olamayan, asistanlığı da üniversitenin yetkili organınca yenilenmeyen asistanın ilişkisinin kesilmesinde Anayasa'ya aykırı bir yön yoktur. Bağlı olduğu kürsünün başarılı ve yeterli görmediğı bir asistanın asistanlık müddetinin mutlak olarak uzatılmasında bir zorunluk görmek isabetli değildir. Aksine böyle bir zorunluluk kadro tıkanıklığına ve yetenekli kimselerin asistan olamamalarına sebep olur.

2 - 70. madde yönünden:

1750 sayılı Kanunun 69. maddesinin 1 inci fıkrasının iptaline yukarıda karar verilmiş olduğu gibi bu maddenin ikinci fıkrası ile son fıkrası da 25/2/1975 gün ve 1973/37 Esas, Karar 1975/22 sayılı kararla iptal edilmişlerdir. Bu durumda dava konusu olan 70. maddenin uygulama yeri kalmamıştır. 44 sayılı Kanunun 28. maddesinin ikinci fıkrası gereğince iptaline karar verilmek gerekir.

SONUÇ: Yukarıda açıklanan düşüncelerle çoğunluk kararına karşıyım.

Üye

Ahmet Salih Çebi

KARŞIOY YAZISI

1 - 1750 sayılı Yasanın 3. maddesinin (b) bendinde, Üniversitelerin görevleri sayılırken, öğrencilerini "milliyetçi" vatandaşlar olarak yetiştirmek yükümlölüğü de gösterilmiştir. Şu halde üniversitelerin görevleri arasında, öğrencilerine milliyetçilik kavramını öğretmek ve benimsetmek görevi de vardır.

Çoğunluk, (b) bendindeki "milliyetçilik" deyimini Anayasa'nın başlangıcındaki "Türk Milliyetçiliğı" deymiyle eşkavramda tutmuş ve bu açıdan ele alınan görevin Anayasaya aykırı olmadığı sonucuna varmıştır.

Anayasa'nın başlangıç kesiminde Türk Milliyetçiliğı şöylece tanımlanmıştır: "Bütün fertlerini, kaderde, kıvançta ve tasada ortak, bölünmez bir bütün halinde, Millî şuur ve ülkeler etrafında toplayan ve milletimizi, dünya milletleri ailesinin eşit haklara sahip şerefli bir üyesi olarak millî birlik ruhu içinde daima yüceltmeyi amaç bilen Türk Milliyetçiliğı". Ancak 1750 sayılı kanuna ilişkin yasama işlemleri gözden geçirilecek olursa, bilerek veya bilmeyerek bu amaçtan sapıldığı

kolaylıkla anlaşılabilir. Gerçekten 3. maddenin (b) bendi Hükümetin teklifinde şu biçimde yer almıştır; "Öğrencilerini bilim anlayışı kuvvetli, sağlam düşünceli aydınlar ve yüksek öğrenime dayanan mesleklerde türlü bilim ve uzmanlık kolları için iyi hazırlanmış, bilgi ve tecrübe sahibi elemanlar, Anayasa'da ifadesini bulan Türk Devletinin ve Türk Devriminin ilkelerine bağlı ve millî karakter sahibi vatandaşlar olarak yetiştirmek" Anayasa ilkeleri doğrultusunda olan bu anlatım biçimi, yasama çalışmaları sırasında komisyonlarda değiştirilmiş, bir takım mevhum, yozlaştırılmaya elverişli, uygulamayı Anayasal doğrultudan saptırmaya açık kapı bırakan kavramlara yer verilmiş ve böylece dava konusu yasa kuralı ortaya çıkmıştır. Yapılan değiştirmenin herhangi bir gerekçesi de gösterilmiş değildir.

Anayasa'nın Başlangıcında çok özlü bir biçimde anlatımını bulan Türk milliyetçiliği, şu ilkelerden hareket etmektedir: Türk milliyetçiliğinde bütün bireyler, kaderde, kıvançta ve tasada ortak, bölünmez bir bütün halindedir. Bütün bireyler millî şuur ve ülküler etrafında toplanmışlardır. Türk devletine vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkes Türktür. Bu nitelikte bireylerden oluşan Türk Milleti dünya milletleri ailesinin eşit haklara sahip şerefli bir üyesi olarak kalmalıdır. Türk milliyetçiliği, Türk milletini millî birlik ruhu içinde daima yüceltmeyi amaç bilmıştır.

Görülüyor ki Türk milliyetçiliği tanımında; kan bağı, din bağı veya renk bağı diye bir takım niteliklerin egemen olabileceği görüşü benimsenmiş değildir. Ancak sosyal yaşamda bu görüşler çok defa öne atılmış, hatta kimi çevrelerde değer kazanmıştır. Örneğin Türk Milliyetçiliğini ancak Türk ırkının oluşturacağını ileri süren bir görüş, Türkiye'nin geçmişinde ortaya atılmıştır. Memleketimizin gerçeklerine olduğu kadar demokratik hukuk devleti ilkelerine de uymayan bu düşünce, bugün dahi otoriter devlet biçimi yanlısı kimi çevrelerce savunulmaktadır. İslâm dinini esas tutarak ümmetçiliği, milliyetçiliğe dönüştüren ve böylece islâm milliyetçiliği görünüşü işleyen fikir akımları, Türkiye Cumhuriyetinde, 20. yüzyılın ikinci yansında ilgi toplamakta ve hızla yayılmaktadır.

Öte yandan memleketimizin çeşitli yerlerinde yaşayan etnik gruplar, milliyetçilik kavramından yararlanarak bölücülük doğrultusunda çalışmalar yapmakta, siyasal iktidarın zayıf olduğu zamanlarda açıkça kimi girişmelerde bulunmaktadırlar. Bütün bunları gözden uzak tutarak ve memleketimizin içinde bulunduğu gerçekleri unutarak Anayasal temele ters düşmeye ve her türlü kötü uygulamaya elverişli ve hatta gittikçe yozlaşan bu fikir akımlarına kuvvet kaynaklığı yapabilecek nitelikte bir kavrama hukuksal değer verilmesi ve ondan memleket yaran sağlanabileceğinin umulması olanaksızdır. Yurdumuzun yarım yüz yıl öncesinde, harplerde mağlup düşmüş, devlet egemenliği adeta yok olmuş, toprakları paylaşılmış bir durumda bile, milliyetçilik kavramına, böyle çeşitli doğrultulara çekmeye elverişli bir sosyal değer tanınmasına memleketsever Türk fikir yaşamında yer verilmemiştir. Büyük Türk düşünürü Ziya Gökalp o zaman "Millet" kavramını şöyle anlıyordu: Millet, ne ırkî, ne kavmi, ne coğrafi, ne siyasî ve ne de iradî bir zümre değildir. Millet, lisanca, dince, ahlâkça ve bediyatça müşterek olan, yani aynı terbiyeyi almış fertlerden mürekkep bulunan bir zümredir" (Bak. Ziya Gökalp, Türkçülüğün Esasları, üçüncü basılış, Ankara 1950 Sayfa 15 ve sonra),

Demek ki, ortak dünya görüşleri, sosyal yaşam koşulları, ahlâk anlayışları, beğenme ve hoşgörme alışkanlıkları ve özellikle bütün bunları sağlayan ortak bir dili konuşma toplumca duyulan acılar ve kutlanan sevinçlerin ortak etkileri bir milleti ve milliyetçiliği oluşturmaktadır. O halde çağdaş uygarlık düzenine erişmenin zorunlu koşullarıyla birlikte açıklanan bu ilkelere dayanan, "milliyetçilik" kavramının, gelişigüzel her yerde cömertçe harcanması, tehlikeli aşamalara varabilir. Esasen bir kamu kuruluşuna belirli bir görev verilirken, bunun niteliğinin ne olduğunun, herkesin bileceği biçimde açıkça belli olması gereklidir. Böylece uygulamada birlik ve tutarlık sağlanabilir. Görevlilerin kişisel anlayışlarına göre değişen çeşitli değer yargılarının doğurduğu karışıklık önlenabilir ve amaçlanan kamu yararı gerçekleştirilebilir. Yasama çalışmaları bu doğrultuda

yoğunlaştırılmadığı takdirde, kavramdaki anarşinin, uygulamaya da egemen olacağı gözlemini kolayca edinebiliriz.

Yasama çalışmalarında herşeyden önce gözönünde tutulacak ilke, yasaya konulacak bir hükmün, toplum yaşamına bir yarar sağlamasıdır. Toplum yaşamında yarar yerine zarar getiren, karışıklıklar doğuran, bölücülüğü, teokrasiye, otoriter yönetim eğilimine açık kapı tutan kavramlara, üzerinde iyice düşünülmeden, kanun hükümlerinde yer verilmesi doğru değildir. 1750 sayılı Kanunun 3/b. maddesine komisyon çalışmaları sırasında "Milliyetçi" kavramı eklenirken, yasa koyucunun, Anayasa'nın Başlangıcında yazılı "Türk Milliyetçiliği" anlamını gönlünden geçirdiğini bilmeye ve sanmaya da olanak yoktur. Bugün Türk sosyal yaşamına yön veren siyasal düşünce akımları ve bunu yansıtan siyasal partilerin halkla ilişkilerinde öne sürdükleri sosyal görüşler "milliyetçilik" anlayışı bakımından birbirinden çok farklıdır. Böyle olunca, davaya konu olan yasa hükmündeki "milliyetçi" deyiminin, Anayasanın Başlangıcında öngörülen "Türk Milliyetçiliği" kavramıyla bağdaşamayacak bir kaypaklık içinde olduğunu kabul etmek zorunluğu ortaya çıkacaktır. Bu bakımdan iptal istemine konu olan deyim, Anayasa'nın Başlangıcındaki ilkelere ters düşmektedir. Çelişik uygulamalara elverişli, sosyal yaşama yararsız, bölücülüğe ve çağdaş uygarlık ilkeleriyle bağdaşmayan bir devlet düzenine açık kapı tutan bir kavramın yasa hükmünde yer alması, Anayasa'nın 2. maddesine de aykırı düşmektedir.

Aksi yönde oluşan çoğunluk görüşüne yukarıda açıkladığım nedenlerle katılmıyorum.

2 - 1750 sayılı Yasanın 43. maddesinin üçüncü fıkrasında şu hüküm yer almıştır: "Bir Üniversite içinde yeniden fakülte, yüksek okul ve okul açılması, fakültelerin veya okulların birleştirilmesi, ya da kaldırılması Senatoların teklifi ve Millî Eğitim Bakanının onamı ile yapılır."

Çoğunluk görüşüne göre, bu hükümde Anayasa'ya aykırılık yoktur. Aşağıda açıklayacağım nedenlerden dolayı bu görüşe katılma olanağını bulamıyorum.

Bir üniversitede fakülteler, yüksek okullar, okullar açılması veya bunların birleştirilmesi, ya da kapatılması işlemleri, o üniversitenin bilimsel çalışmaları ile ilgilidir. Üniversiteye bağlı fakülte ve okulların açılması, birleştirilmesi ve kapatılması bilimsel bir gereksinmenin sonucudur. Sözü geçen bilimsel kuruluşların özerk üniversite bünyesinde yer alıp almayacağının takdiri, bunların nasıl bir yapıya sahip olabileceklerinin belirlenmesi, özerk üniversite yönetimine düşen yetkilerdendir. Öğretim ve Öğrenim özgürlüğünün sağlanmasından sorumlu olan üniversite yönetimi, aynı zamanda serbest bilimsel çalışma ve yayınlar yapabilmek için bu yetkinin sahibi olması gereklidir. 1750 sayılı Yasa, bu gereği takdir ederek üniversite senatosuna öneride bulunma hakkı tanımış ise de, bu önerinin kabulü Millî Eğitim Bakanının onayına bağlı tutulduğundan, Senatonun takdir yetkisi siyasal iktidarın vasiyeti altında bulunmaktadır.

Yasa düzenlemesinin bu biçimde oluşmasını, bütçe düşünce ve gereklerine bağlamak da olanaksızdır. Çünkü özerk üniversiteye ilişkin bütçe işlemlerinde son karar yetkisi siyasal iktidara değil, yasama organına düşer. Aksi düşünce üniversitenin bütün bilimsel çalışmalarının giderek siyasal iktidarın denetimi altına sokulması sonucunu doğurur ki, bu durum Anayasa'nın 120. maddesinde yazılı ilkelerle bağdaşmaz.

3 - 1750 sayılı Yasanın 8., 66., ve 70. maddeleriyle ilgili hükümler konusunda çoğunluk görüşüne katılmama nedenlerini Ankara Üniversitesinin açtığı dava sonunda verilen 25/2/1975 günlü 37/22 sayılı Karara ekli karşıoy yazımda belirtmiş olduğumdan, burada yinelenmesine gerek görmüyorum.

KARŞIOY YAZISI

1 - 1750 sayılı üniversiteler Kanununun 4. maddesinde (Yüksek öğretim kurulu; Yüksek Öğretimin bütünlüğü anlayışı içinde çağdaş bilim ve teknolojinin gereklerine ve Devlet Kalkınma Plânının temel ilke ve politikalarına uygun olarak Yüksek Öğretim alanına yön verilmek amacıyla, gerekli inceleme, araştırma ve değerlendirmeleri yapmak, Yüksek Öğretim kurumları arasında koordinasyonu sağlamak, uygulamaları izleyerek yetkili makam ve mercilere önerilerde bulunmakla görevli bir kuruldur.) hükmü yer almıştır.

Bu madde ile Yüksek Öğretim Kurulunun üniversitelerin yönetsel ve bilimsel özerkliğine müdahalede bulunulacağı açıkça ortaya çıkmaktadır.

Anayasa'nın 120. maddesinde ise, üniversite dışı bir kuruluşun üniversiteye yön vermeyi öneren bir kuralın yer almadığı görülmektedir.

Böylece dava konusu 4. maddedeki hükümlerin Anayasa'nın 120. maddesinde belirlenen ilkelerle bağdaşmayacağından iptali gerekir, kanısı ile çoğunluk görüşüne karşıyım.

2 - 43. madde açısından:

Bu maddenin üçüncü fıkrasında (Bir Üniversite içinde yeniden fakülte, yüksek okul ve okul açılması, fakültelerin veya okulların birleştirilmesi, ya da kaldırılması senatoların teklifi ve Millî Eğitim Bakanının onamı ile yapılır.) denmektedir.

Anayasa'nın 120. maddesine göre üniversiteler özerk bir kuruluştur. Kendi yönetimlerini ilgilendiren konularda Bakanlığın söz sahibi kılınması özerklikle bağdaşmaz. Bu bakımdan iptali gerektiği kanısı ile çoğunluk görüşüne karşıyım.

3 - 70. maddenin (a) bendi açısından:

Kanunun 70. maddesinin a bendi, (Yönetim görevlerine son verilenlerin yerlerine yenilerini seçmek) yetkisini Bakanlar Kuruluna tanımaktadır.

Anayasa'nın 120. maddesinin dördüncü fıkrasında (Üniversite Organları, Öğretim Üyeleri ve Yardımcıları, üniversite dışındaki makamlarca her ne suretle olursa olsun görevlerinden uzaklaştırılmazlar. Son fıkra hükümleri saklıdır) görülüyor ki, Anayasa el koyma halinde görevden uzaklaştırmayı istisna olarak kabul etmiş ve fakat yerine yenilerini getirme yetkisini Bakanlar Kuruluna tanımamıştır.

Bu nedenle Kanunun 70 maddesinin a fıkrasının Anayasa'ya aykırı olduğu ve iptali gerektiği kanısındayım.

4 - 70. maddenin (c) bendi açısından ;

70. maddenin c bendi (Üniversitede ve bağlı kuruluşlarda görevli kişilerden gerekli görülenleri, kovuşturma sonuçlanıncaya kadar veya kovuşturma sonucunun gerekli kıldığı hallerde

E. Sayısı:1973/38

K. Sayısı:1975/23

kesin sonuç alınıncaya kadar görevlerinden uzaklaştırmak) yetkisini Bakanlar Kuruluna vermektedir.

Böyle bir yetkinin siyasî bir organa tanınması Anayasa'nın 120. maddesindeki ilkelerle bağdaşmaz. Üniversite özerkliğini zedeler.

Bu nedenle Kanunun 70. maddesinin c bendinin de Anayasaya aykırı olduğu ve iptali gerektiği kanısı ile çoğunluk kararına karşıyım.

Üye

Adil Esmer

KARŞIOY YAZISI

1 - Asistanlığa atama işleri, bütün kademeleriyle, özerk üniversiteye bırakılmıştır. Üniversitenin kendi içinde ve kademeli biçimde oluşturduğu tasarruflardan kuşkuya kapılmak, "özerklik"ten kuşulanmak ve bu da biraçık çelişki olur.

Kanunun 30. maddesinin iptaline bu nedenle karşıyım.

2 - Bir Üniversitenin yönetimine el konduktan sonra Bakanlar Kuruluna "gerekli görülenleri" görevden uzaklaştırma yetkisini veren 70. maddenin -c- bendindeki hüküm, haklarında soruşturma ve kovuşturmayla geçilmeyenlerin de işten uzaklaştırılmalarını olanaklı kılan ve takdirini Bakanlar Kuruluna ölçsüz biçimde bırakan bir yetki hükmüdür.

Anılan hükmün, bu nedenle iptali gerekirdi.

3 - T.C. Anayasası, 50. madde ikinci fıkrası ile, "İlk öğrenim, kız ve erkek bütün vatandaşlar için mecburidir ve Devlet okullarında parasızdır" ilkesini getirmiştir. Bunun anlamı, Devletçe zorunlu tutulmayan öğrenimin olanaklarının sağlanmasına halkın ayrıca katkıda bulunmasının istenebileceğidir.

Özel hüküm bulunan hallerde genel ilkelere dayanılamıyacağı da bir temel ilkedir.

Gerek açıkladığım ve gerekse 14922 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 26/3/1974 günlü 32/11 sayılı kararımızın aynı konu ile ilgili bölümünde belirtilen nedenlerle 72. maddenin (C) bendindeki alınacak ücrete değinen hükmün iptal olunmasını Anayasa'ya aykırı bulmaktayım.

Sonuç: 38/23 sayılı kararımızda belirli bölümlere yukarıdaki nedenlerle karşıyım.

Üye

Nihat O.
Akçakayalıoğlu

KARŞIOY YAZISI

1- 1750 sayılı Yasanın 4. maddesi açısından:

Anayasa Mahkemesinin 25/3/1975 günlü, E. 1974/42, K. 1975/62 sayılı kararında "kural olarak Anayasa Mahkemesinin, pozitif hukuk bakımından Anayasa'ya uygunluk denetiminde önüne getirilen davadaki istemin konusu ile bağlı bulunduğu kuşku yoktur. Bununla beraber bir yasanın belli bir hükmünün Anayasa'ya aykırılığının ileri sürülmesinde, Anayasa Mahkemesinin, söz konusu hükmün anlam ve kapsamını saptamak için o yasanın diğer hükümlerini veya başka yasaların öngördüğü, öteki hükümleri inceleme yetkisinin varlığından da kuşku edilemez" denilmekte ve öteden beri Anayasa Mahkemesi önüne getirilen davalarda bu yöntemi uygulamaktadır.

1750 sayılı Üniversiteler Kanununun dava konusu 4. maddesinde "Yüksek Öğretim Kurulu; Yüksek Öğretimin bütünlüğü anlayışı içinde çağdaş bilim ve teknolojinin gereklerine ve Devlet Kalkınma Plânının temel ilke ve politikalarına uygun olarak yüksek öğretim alanına yön vermek amacı ile, gerekli inceleme, araştırma ve değerlendirmeleri yapmak, yüksek öğretim kurumları arasında koordinasyonu sağlamak, uygulamaları izleyerek yetkili makam ve mercilere önerilerde bulunmakla görevli bir kuruldur" hükmü yer almıştır. Maddede yer alan "yön vermek" ve "değerlendirmeleri yapmak" deyimlerinin neyi içerdiğini saptayabilmek için yasanın diğer hükümlerinin gözden geçirilmesi doğaldır. Bu hükümler incelendiğinde Yüksek Öğretim Kurulunu tanımlayan 4. maddenin içeriğinin üniversitelere yön vermek ve onun yönetsel ve bilimsel özerkliğine böylece müdahalede bulunmak olduğu açıkça ortaya çıkmaktadır. Oysa Anayasa'nın değişik 120. maddesinin ikinci fıkrasında "üniversite özerkliği, bu maddede belirtilen hükümler için de uygulanır..." denilmekte ve sözü edilen 120. maddede üniversite dışı bir kuruluşa, üniversitelere yön vermeyi öneren bir kuralın yer almadığı görülmektedir.

Diğer yandan, yön verme ilkesi bu maddede yer almış, yasanın diğer maddelerinde bu ilkenin uygulanacağı yer ve konular belirtilmiş bulunmaktadır. Bu durum karşısında 4. madde hükmünün Anayasa'nın 120. maddesine aykırı bulunduğunu kabul etmek gerekir ve Anayasa Mahkemesinin yasanın öteki maddeleri üzerinde durarak bir takım kararlar alması olanak ve olasılığı da, sözü edilen maddenin Anayasa'ya aykırılığını giderici bir durum yarattığı kabul edilemez.

Bu nedenlerle anılan maddenin Anayasa aykırılığı yüzünden iptali gerektiği kanaatiyle çoğunluk görüşüne karşıyım.

2 - 7. madde açısından:

Yasanın dava konusu edilen 7. maddesi "Üniversite Denetleme Kurulu"nu tanımlamakta ve kurmaktadır.

Anayasa'nın değişik 120. maddesinin ikinci fıkrasında "Üniversiteler, Devletin gözetimi ve denetimi altında, kendileri tarafından seçilen organları eliyle yönetilir" kuralı yer almaktadır. Devlet kavramı ile siyasal iktidar kavramlarının eş değerde olmadığı bilinen bir gerçektir. Başka bir deyişle Devlet demek siyasal iktidar demek değildir. Oysa bu kurula Başbakan ve iki bakan, Devlet Planlama Teşkilâtı Müsteşarı, bu Kanuna tabi üniversitelerde rektörlük yapmış öğretim üyelerinden kura ile seçilecek üç üye, Millî Güvenlik Kurulunun dekanlık yapmış öğretim üyeleri arasından geçeceği bir üye ki cem'an 8 üye katılacaktır. Başbakanın ve bakanların katılacağı bir kurulda Örneğin Devlet Plânlama Müsteşarının serbest olarak düşüncesini açıklaması ve oyunu bağımsız

olarak kullanması eşyanın tabiatına aykırıdır. Bu durumda siyasal iktidarın, üniversiteler üzerinde egemen olacağını ve üniversitelerdeki çalışmaların kendi isteklerine uygun olarak yürütülmesi eğilimi içinde bulunacaklarını peşinen kabul etmek gerekir. Kaldı ki Anayasa "Devletin gözetim ve denetiminden" söz etmektedir. Yönetimden ayrılmaz bir parça olan denetimi, siyasî iktidarın başı olan Başbakanın başkanlığında iki bakanla bir müsteşarın katılacağı bir kurula bırakmak Anayasa'nın temel ilkesiyle çatışır.

Diğer yandan Millî Güvenlik Kuruluna bu yasa ile bazı görevler yüklemek Anayasanın 111. maddesiyle saptanan ilkelerle çelişik bir durum yaratmaktadır"

Bu nedenle bu madde hakkındaki davanın reddine ilişkin çoğunluk görüşüne katılmıyorum.

3 - 8. maddenin 1. fıkrasının (a) ve (b) bendi açısından: a) (a) bendi açısından;

Sözü edilen bent hükmü ile "Üniversitelerin veya bir üniversiteye bağlı olmayan fakültelerin organlarından veya bu kurumlarda görevli kişilerden, gerekli gördüğü hallerde, yazılı veya sözlü bilgi istemek;" yetkisi üniversite denetleme kuruluna verilmektedir. Kanunun 7. maddesi açısından konu ele alındığında, bu kurulun kuruluş biçimi siyasi iktidarla eşdeğerlik arz etmektedir. Böylece siyasi güç üniversite organlarını, daha önemlisi öğretim üye ve yardımcılarını; kararları, yazıları ve söyledikleri her konu hakkında bilgi isteme yetkisini kullanmak suretiyle bir bakıma sorguya çekme olanağına sahip olmaktadır. Bu ortamda Anayasa'nın öngördüğü "öğretim ve öğrenimin hürriyet ve teminat içinde" yürütülmesi ilkesinden söz edilemez. Kaldı ki böyle bir yetkiyi Anayasa'nın 20. maddesiyle saptanan ilke ile de bağdaştırma olanağı yoktur.

b) (b) bendi açısından:

1750 sayılı Yasa'nın (b) bendi ile "... onbeş gün içinde gerekli kovuşturmaya başlanmadığı veya aksine bir karar alınmadıkça başlanan kovuşturma en geç üç ay içinde sonuçlandırılmadığı takdirde doğrudan doğruya üniversite Öğretim üyelerinden soruşturmacı tayin ederek, gereği yapılmak üzere yetkili organa iletmek;" yetkisi üniversite denetleme kuruluna verilmektedir.

Anayasa Mahkemesi, 4/5/1972 günlü, E. 1969/52, K. 1972/21 sayılı kararında (Devletin gözetim ve denetim yetkisi yönetim özerkliği bulunan bir kuruluşun yönetim işlemlerine ve işlerine karışmasını haklı göstermez; çünkü yönetime üniversite dışındaki bir organ veya yerin karışması durumunda, bir yandan üniversitenin kendisince seçilen organlar eliyle yönetildiğinden artık söz edilmeyeceği gibi öte yandan Devlet gözetim ve denetiminin kabul edilmesiyle güdülen ereğin sınırları da aşılmış olur. Gerçekten yönetim çalışmalarından olan bir işlemin tamamlanmasına veya bir işin görülmesine üniversite dışında bir organın veya yerin karışması, o işlem veya işin ancak üniversite organlarından başka bir yerin yönetime ortak olması sonunda tamamlanması demektir. Yine Anayasa'nın 1971 değişikliği ile üniversitenin Devlet gözetim ve denetimi altına konulması, özerk birer kuruluş olan üniversitenin, yalnızca bilimsel gereklere göre ve özgürlük ortamında öğretim ve araştırma yapmak olan amaçlarından sapmaları önliyerek bu ereklere varılmasını sağlamak düşüncesine dayanmaktadır; üniversite dışındaki bir yerin yönetime katılması ise, belli bir ölçüde herhangi bir siyasal gücün üniversite yönetimi üzerinde etkili olması sonucunu doğurup üniversitenin yalnızca bilimin nesnel gereklerine göre ve özgürlük içinde çalışmasını kısıtlar) yine aynı kararda (demek ki yönetim yetkisi, özünde görevlileri atama, disiplin cezası verme ve görevden çıkarma yetkilerini içerir. Anayasa'nın değişik 120. maddesinin 2. fıkrasındaki üniversitelerin Devletin gözetim ve denetimi altında kendilerince seçilen organlar eliyle yönetileceği kuralı, atama, disiplin ve görevden çıkarma işlemlerinin, başka organ veya yerin karışması söz konusu olmaksızın, ancak üniversitelerce yapılacağını anlatmaktadır) denilmek suretiyle bu konudaki görüşünü açık ve kesin bir biçimde ortaya koymuştur.

Üniversite Denetleme Kurulunun bizzat soruşturmacı saptaması, yönetime açıkça karışma anlamına gelir ki bunu Anayasa'nın 120. maddesiyle bağdaştırma olanağı yoktur.

Bu nedenlerle bu yönlele yönelik davanın reddine dair çoğunluk görüşüne karşıyım.

4 - 43. madde açısından:

Bu maddenin üçüncü fıkrasında "Bir üniversite içinde yeniden fakülte, yüksek okul ve okul açılması, fakültelerin veya okulların birleştirilmesi, ya da kaldırılması senatoların teklifi ve Millî Eğitim Bakanının onamı ile yapılır" kuralı yer almaktadır.

Anayasa'nın 120. maddesi gereğince özerk bir kuruluş olan üniversitelerin kendi yönetimlerini ilgilendiren konularda Millî Eğitim Bakanının veya Bakanlığının söz sahibi kılınması ve müdahalelerde bulunabilmesi, yönetsel ve bilimsel özerkliği zedelediği kuşkusuzdur. Nitekim Anayasa Mahkemesi 4/5/1972 günlü, 1969/52, 1972/21 sayılı kararında "bu maddede akademilerin makine, elektrik, inşaat, mimarlık ve benzeri bölümlerden, enstitü ve benzeri kuruluşlardan oluştuğu, bu örgütlerin kurulmasının, kaldırılmasının, değiştirilmesinin Millî Eğitim Bakanının onamı ile gerçekleşeceği kurala bağlanmıştır. Yukarıda 3 ncü bentte açıklandığı üzere, akademiler üniversite niteliğinde birer Örgüt bulunduklarından bunların, bölümler enstitüler veya öteki bilimsel kurumlar kurup kaldırmalarının kendi yönetimlerini ilgilendirmesi nedeni ile Millî Eğitim Bakanının onamına bağlı tutulması, üniversitelerin yönetim ilkesi ile bağdaştırılmaz ve bundan ötürü Anayasanın değişik 120. maddesine aykırılık gösterir" denilerek dava konusu kuralın iptaline oybirliğiyle karar verilmiştir.

Bu nedenle 1750 sayılı Yasa'nın 43. maddesinin üçüncü fıkrası hükmünün iptali gerektiği kanaatiyle, çoğunluk görüşüne karşıyım.

5 - 70. madde açısından:

a) 1750 sayılı Üniversiteler Kanununun 69. maddesinin ikinci fıkrası, yani (Anayasa'da yer alan hak ve hürriyetlerden herhangi birisinin, insan hak ve hürriyetlerini veya Türk Devletinin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü veya dil,ırk,sınıf,din ve mezhep ayırımına dayanarak Anayasada belirtilen Cumhuriyeti ortadan kaldırmak maksadıyla kullanılması; hallerinde Bakanlar Kurulu, ilgili üniversitenin veya bu üniversiteye bağlı kuruluş ve kurumların veya bir üniversiteye bağlı olmayan fakültenin idaresine belli bir süre ile el koyabilir. El koyma kararı Resmî Gazete'de yayınlanır. Yayınlanmayı müteakip 48 saat içinde Türkiye Büyük Millet Meclisi Birleşik Toplantısının onamına sunulur. Elkoyma süresi 2 ayı geçemez.) kuralı Anayasa'ya uygunluk denetiminden geçirilmiş ve iptaline karar verilmiş aynı maddenin son fıkrası da 44 sayılı Kanunun 28. maddesi uyarınca iptal olunmuştur. Bundan başka 69. maddenin birinci fıkrası da 25/2/1975 günlü E. 1973/38, K. 1975/23 sayılı kararla iptal edilmiş ve bu maddenin bütünüyle iptaline karar verilmiş bulunmaktadır. Kanunun 69. maddesi bütünüyle iptal edilince, el koyma halinde Bakanlar Kurulunun yetkilerini düzenleyen 70. maddesinin de uygulanma olanağı kalmamış demektir. Çünkü 44 sayılı Kanunun 28. maddesinin 2. fıkrasında "ancak, eğer müracaat kanun veya içtüzüğün sadece belirli madde veya hükümleri aleyhinde yapılmış olup da bu belirli madde veya hükümlerin iptali Kanunun veya içtüzüğün diğer bazı hükümlerinin veya tamamının uygulanmaması sonucunu doğuruyorsa, Anayasa Mahkemesi, keyfiyeti gerekçesinde belirtmek şartıyla, kanun veya içtüzüğün bahis konusu diğer hükümlerinin veya tümünün iptaline karar verebilir" denilmektedir.

El koymayı düzenleyen kural iptal edilince, el koyma halinde ve bu hal içindeki yetkilerden söz edilemez. O halde 69 uncu maddenin iptali karşısında 70. maddenin uygulanma yerinin kalmadığı açıktır. Şu yönü de açıklamak gerekir ki kanunun 28. maddesinde "iptaline karar

verebilir" sözcüğü ve buyruğu, Anayasa Mahkemesinin takdirine göre değil, maddede öngörülen şartların gerçekleşmesi halinde iptaline karar verilir biçiminde anlaşılmaya elverişlidir.

Bu nedenlerle 70. maddenin, 28. maddenin ikinci fıkrası uyarınca iptaline yer olmadığı yolundaki çokluk görüşüne karşıyım.

b) Kanunun 70. maddesinin birinci fıkrasının (a) bendi, "yönetim görevlerine son verilenlerin yerlerine yenilerini seçmek" yetkisini Bakanlar Kuruluna tanımaktadır.

Anayasa'nın değişik 120. maddesinin dördüncü fıkrasında "üniversite organları, öğretim üyeleri ve yardımcıları, üniversite dışındaki makamlarca, her ne suretle olursa olsun, görevlerinden uzaklaştırılmazlar. Son fıkra hükümleri saklıdır" ve ikinci fıkrasında da "üniversite özerkliği, bu maddede belirtilen hükümler içinde uygulanıp ilkeleri yer almaktadır. Görülüyor ki Anayasa el koyma halinde görevden uzaklaştırmayı istisna olarak kabul etmiş ve fakat yerine yenilerini getirme yetkisini Bakanlar Kuruluna tanımamıştır.

Bu karşı oy yazısının 3. paragrafında belirtilen hususlar bu kısımda da geçerlidir.

Bu nedenlerle bu bölüme yönelen iptal isteminin reddine dair olan çoğunluk görüşüne katılmıyorum.

c) 70. maddenin 1. fıkrasının (c) bendi "üniversitede ve bağlı kuruluşlarda görevli kişilerden gerekli görülenleri, kovuşturma sonuçlanıncaya kadar veya kovuşturma sonucunun gerekli kıldığı hallerde kesin sonuç alınmaya kadar görevlerinden uzaklaştırmak" yetkisini Bakanlar Kuruluna vermektedir.

Anayasa'nın 120. maddesinin üçüncü fıkrası, üniversite öğretim üye ve yardımcılarının üniversite dışı makamlarca görevlerinden uzaklaştırılmayacağı ilkesine bir ayrıcalık getirmiş, elkoyma halinde bu ilkeye uymayan işlemlerde bulunma olanağını Bakanlar Kuruluna tanımıştır.

Sözü edilen (c) bendi, hiç bu" sınırlama ve niteleme getirmeksizin "gerekli görülenlerin" görevlerinden uzaklaştırılacağı yolunda bir yetkiyi Bakanlar Kuruluna vermektedir. El koyma kararı verildiği zaman, Bakanlar Kurulu elkoymayı gerektiren olaylarla uzaktan yakından ilgisi ve ilişkisi olmayan öğretim üye ve yardımcıların da bu kuralı uygulamak suretiyle görevlerinden uzaklaştırabilecektir. Bu türlü sınırsız bir yetkinin siyasî bir organa tanınması, bilimsel araştırmayı ve yayında bulunmayı kökünden zedeler ve tahrip eder. Bundan dolayı üniversitelerin normal çalışma düzeni içinde bulunduğu zamanlarda dahi bu hüküm öğretim üye ve yardımcılarını manevî baskı altında tutacak, eğitim, araştırma ve öğretim görevini bir yana iterek siyasi iktidarlara kendisini şirin gösterme çabalarına itecek niteliktedir.

Bu nedenlerle bu bent hükmünü Anayasa'ya uygun bularak davayı reddeden çokluk görüşüne karşıyım.

Üye

Ahmet H.
Boyacıoğlu